

התכנית האסטרטגית של ארגון קשר לקידום המשפחות המיוחדות בחברה הערבית

תקציר

ארגון קשר הוא ארגון לשינוי חברתי הפעול עם ולמען משפחות מיוחדות ליצירת חברה פתוחה ושוויונית המאפשרת לילדים וצעירים עם מוגבלות ולמשפחותיהם איכות חיים בזכות ובכבוד מתוך מקום של מעורבות ועוצמה.

בשנה האחרונה הוביל ארגון קשר מהלך לבניית תכנית אסטרטגית לחיזוק מעמדם של הורים ומשפחות לילדים עם מוגבלות בחברה הערבית. מהלך זה נעשה בשותפות עם משפחות, אנשים עם מוגבלות, משרדי ממשלה, רשויות מקומיות ומגזר שלישי וכלל מיפוי של השירותים, הצרכים והאתגרים בתחום המוגבלות והמשפחות בחברה הערבית, סקירת ספרות, ראיונות עומק עם משפחות ואנשים מקצוע בתחום, פורום הורים, פורום רחב הכולל נציגים של המשפחות, משרדי הממשלה והמגזר השלישי וכנס לקידום תחום המשפחות המיוחדות בחברה הערבית.

התכנית האסטרטגית של קשר לעבודה בחברה הערבית מכוונת לחמש השנים הבאות החל משנת 2018. בבסיס התכנית עומדת האמונה כי המשפחות הן מקור התקווה לילדים וצעירים עם מוגבלות, כאשר החזון שלנו הוא **לפעול עם ולמען המשפחות המיוחדות ליצירת חברה ערבית ופלסטינית פתוחה ושוויונית המאפשרת לילדים וצעירים עם מוגבלות ולמשפחותיהם איכות חיים בזכות ובכבוד מתוך מקום של מעורבות ועוצמה.**

מוגבלות בחברה הערבית: פערים ואתגרים

מחקר המיפוי שנערך כבסיס לתכנית האסטרטגית, מעיד על כך שקיימים פערים גדולים בין כלל האוכלוסייה לאנשים עם מוגבלות באופן כללי ובין החברה הערבית והחברה היהודית בפרט, בכל הנוגע לביטוי ומיצוי הזכות לשוויון של אנשים עם מוגבלות ומשפחותיהם.

נכון ל-2015, האוכלוסייה הערבית מהווה כ-21% מכלל האוכלוסייה בישראל. המידע לגבי ילדים עם מוגבלות בכלל, ולגבי ילדים ערבים עם מוגבלות בפרט, מצומצם ומבוסס על אומדנים. לפי אומדנים אלה, יש בישראל כ-364,000 ילדים עם מוגבלות, שהם כ-13%, מכלל הילדים. שכיחות המוגבלות בקרב ילדים ערבים גבוהה מזו שבקרב ילדים יהודים ועומדת על 9.7% לעומת 7.6% בהתאמה.¹

תחולת העוני בחברה הערבית גבוהה מזה שבחברה היהודית. שניים מכל 3 ילדים ערבים חיים מתחת לקו העוני.² היישובים הערבים נמצאים ברובם באשכולות הנמוכים של הדירוג החברתי-כלכלי של הלשכה המרכזית לסטטיסטיקה- אשכולות 1 עד 3.3 מדד זה משקף שיעור גבוה של בעלי הכנסה נמוכה, מובטלים, בעלי השכלה נמוכה ומספר גדול של משפחות מרובות ילדים עם תחולת עוני גבוהה. המאפיינים הכלכליים והחברתיים של האוכלוסייה הערבית בישראל מצביעים על שיעור היזקקות גבוה שלה לשירותים ציבוריים בכלל.

הורים ובני משפחה הם האנשים הקרובים ביותר לילד עם מוגבלות וגורם מרכזי ומוביל בחיים שלו. משפחות שבהן ילדים עם מוגבלות חוות משברים שונים ונדרשות למאמצים נפשיים וחומריים ניכרים. המאמץ הרב הנדרש מהמשפחות בהשגת השירותים לילדים עם מוגבלות, הצורך בפנייה

¹ דוח נציבות שוויון אנשים עם מוגבלות, 2015; מרכז המחקר והמידע של הכנסת, 2011; המועצה הלאומית לשלום הילד, 2013; מרכז המחקר והמידע של הכנסת, 2017.

² המועצה הלאומית לשלום הילד, (2016). השנתון הסטטיסטי: ילדים בישראל, 2016. לקט נתונים (להלן: המועצה הלאומית לשלום הילד, 2016).

³ סיכוי, העמותה לקידום שוויון אזרחי (2011). מחסמים לסיכויים הקצאת תקציב משרד הרווחה ותקני עובדים סוציאליים למחלקות לשירותים חברתיים ברשויות המקומיות הערביות. מסמך מדיניות מס' 4. כתיבה: מיכל בליקוף ומהא אבו-סאלח.

לשירותים רבים ושונים, התמודדות עם הקשיים הבירוקרטים יחד עם ההשקעה הכלכלית הנדרשת מהמשפחה מייצרים עומס הפוגע, לא אחת, באיכות החיים שלהן.

האתגרים העומדים בפני כל משפחה מיוחדת מתעצמים כאשר מדובר במשפחה ערבית וזאת בשל היעדר שירותים נגישים גיאוגרפית ותרבותית, פערים תקציביים, מצב סוציאקונומי נמוך הן של המשפחות והן של הרשויות המקומיות הערביות.

מהספרות ומהשטח עולה שצורך בולט של הורים לילדים עם מוגבלות הוא הצורך במידע רב לגבי המוגבלות של הילד, הטיפולים שהוא זקוק להם, והזכויות שלהם ושל הילד. כמו כן, צורך בעזרה ותמיכה רגשית, בפרט בעת קבלת ההחלטות, צורך בליווי וייעוץ, צורך בתיווך וסנגור.⁴

למרות זאת, פיתוח שירותים ממוקדי משפחה נמצא בראשית הדרך,⁵ במיוחד בחברה הערבית כאשר חוסר מודעות של משפחות בחברה הערבית לזכותם ולשירותים המוצעים והיכולת המוגבלת של חלק גדול מהמשפחות לעמוד בתשלומי ההשתתפות העצמית הנדרשים מהן, מקטינים אף הם את הכיסוי של השירותים למשפחות.

מהעבודה שלנו ומחקר המיפוי שעשינו אנחנו מזהים פוטנציאל רב עוצמה לחולל שינוי בתחום וזאת לאור: חיבור המשפחות ורצונן להוביל תהליכים; תכניות ופרויקטים פוטנציאליים לקידום התחום, לדוגמה, תכנית 955 לפיתוח כלכלי בחברה הערבית, הקמת משרד הבריאות מרכזי מידע בתוך בתי החולים; פוטנציאל לגיוס הקהילה והמגזר הפרטי לצורך השקעה בתחום.

מסמך זה מציג את התכנית האסטרטגית של ארגון קשר לעבודה בחברה הערבית במשך השנים 2018 עד 2023, תכנית אשר נבנתה בהתבסס על קריאת המצב הקיים וקביעת סדרי העדיפויות לשם קידום תחום המשפחות המיוחדות בחברה הערבית.

⁴ נאון ואחרים, 2000; אלפסי-הנלי, 2016

⁵ אליצור, י. (2010). מערכת החינוך ומשפחות לילדים עם צרכים חינוכיים מיוחדים: בדיקת מצב והצעות לשינוי. מצגת המגמה לפסיכולוגיה חינוכית וקלינית, בית הספר לחינוך של האוניברסיטה העברית בירושלים; קרישפין, ת. (2009). איפה ההורים? מבט אישי ומקצועי על מעמדם של הורים לילדים עם צרכים מיוחדים. בתוך: עט השדה. כתב העת של מרכז מידע אשלים (2). 26-30. ירושלים; שגיב, נ., מילשטיין, א. ובן, א. (2011). מיפוי מרכזים למשפחות לילדים עם צרכים מיוחדים. מאירס ג'וינט, מכון ברוקדייל, ירושלים.

התכנית האסטרטגית

על מנת לייצר שינוי מערכתי, אנו מאמינים שנכון לפעול בשלוש זירות פעולה מרכזיות:

המשפחות המיוחדות ואנשים עם מוגבלות – זירת הפעולה המרכזית מתוך האמונה כי משפחה מהווה עוגן מרכזי בחיי האדם עם מוגבלות. הורים פעילים ומעורבים הם מכפלת כוח שיכולה לחולל שינוי רב עוצמה. אנחנו נפעל עם המשפחות ולמען לקידום איכות חיים שלהן ושל ילדיהם.

הזירה הממסדית והשלטון המקומי – פיתוח שירותים, מיצוי זכויות וקידום איכות חייהן של המשפחות המיוחדות מושפעים מהזירה הציבורית ומפעילות הרשויות המקומיות. אנחנו נפעל בשותפות עם הרשויות המקומיות והמשרדים הרלוונטיים במטרה לקדם את נושא המשפחות המיוחדות בחברה הערבית.

הזירה הקהילתית – עבודה בזירה הקהילתית, הכוללת את המשפחה המורחבת, החברה האזרחית והמגזר שלישי, אנשי המקצוע בתחום, האקדמאים והקהילה הרחבה ביישובים, הינה הכרחית לצורך קידום תחום המשפחות המיוחדות וילדיהן.

התכנית האסטרטגית מתמקדת בשלוש אסטרטגיות מרכזיות:

- ❖ **מנהיגות הורים בונה קהילה** – האסטרטגיה היא העצמת הורים ומתן כלים לפיתוח מנהיגות הורית אשר תבנה קהילות של משפחות מיוחדות ביישובים השונים ואלה יפעלו לקדם עשייה חברתית למען כלל המשפחות המיוחדות ולמען חיים מלאים בקהילה.
- ❖ **שינוי מדיניות ומיצוי זכויות** – האסטרטגיה היא קידום מדיניות שוויונית וצמצום פערים בתחום המוגבלות דרך פעולות מול ועם השלטון המרכזי והמקומי.
- ❖ **פיתוח הכשרה ומחקר** – האסטרטגיה היא יצירת מרחב של למידה משותפת, חווייתית, רפלקטיבית, ואקטיבית מכוונת ליצירת שינוי במציאות, וזאת דרך פיתוח וקידום הכשרות וקורסים להורים, בני משפחה נוספים ואנשי מקצוע (נושאים עיקריים לדוגמה: שילוב והכלה, דיאלוג בין הורים ואנשי מקצוע, הכשרה הורים לליווי הורים, הכשרה להנחיית

קבוצות, מנהיגות הורים). בנוסף לכך, אסטרטגיה זו מתבססת על פיתוח מחקרים בתחום המוגבלות בחברה הערבית כדי לפתח גוף ידע ומענים מותאמים לצרכים העולים מהשטח.

לסיכום, משפחות הן כוח מניע עצום לפיתוח שירותים, להעלאת מודעות, לקידום חקיקה, למיצוי זכויות. ככל שנביא יותר משפחות למקום הזה תהיה מכפלת כוח והם יהיו שותפים אקטיביים בהובלת השינוי. אנו מבקשים להשקיע במשפחות, בחברה הרחבה, בקובעי מדיניות ומפתחי ונותני שירותים, על מנת לייצר סביבת חיים ראויה ואיכותית למשפחות ולחברה כולה.

---

1. מבוא

אנשים עם מוגבלות בחברה הערבית חווים הפליה כפולה על רקע זהותם הלאומית. החברה הערבית בישראל סובלת מאחוזי עוני גבוהים ומחסור בשירותים. בצל מציאות זו חיים משפחות לילדים עם מוגבלות. המשפחות מהוות גורם מרכזי לשיפור איכות חיי ילדיהן, לפיתוח שירותים, להעלאת מודעות, לקידום חקיקה ולמיצוי זכויות. על כן, עבודה עם המשפחות ומתן כלים וידע להן מהווה מכפלת כוח ותנאי הכרחי לקידום תחום אנשים עם מוגבלות ומשפחותיהם.

ארגון קשר הוא ארגון לשינוי חברתי, כאשר בבסיס העבודה שלנו עומדת האמונה בכוחן של המשפחות. מטרתנו המרכזית היא קידום איכות החיים של משפחות לילדים עם מוגבלויות. על מנת לממש זאת אנו פועלים במגוון דרכים וביניהן: מרכז מידע, ויעוץ משפטי למיצוי זכויות, ליווי והדרכה להורים ולשאר בני המשפחה, קבוצות צמיחה והעצמה, קורסים, סדנאות, הכשרות בכל התחומים הקשורים למשפחה המיוחדת, להורים ולבני משפחה נוספים, אחים ואחיות, סבים וסבתות ואנשי מקצוע. לצד שירותים אלה מפעיל ארגון קשר מגוון פרויקטים חברתיים להעצמת הורים ומשפחות מיוחדות, דוגמת קבוצות מנהיגות הורים, פיתוח קהילות של משפחות מיוחדות בעשרות ישובים, העלאת קמפיילים של מודעות למשפחות המיוחדות, יזום והשתתפות במהלכי חקיקה ושינוי מדיניות. סדר היום שלנו נקבע מתוך הצרכים והחלומות של המשפחות וכל העשייה היא בשותפות מלאה עמם. הכל מתוך אמונה שמשפחות מועצמות ומעורבות הן מקור הכוח והתקווה עבור ילדיהן.

קשר פועל מאז ומתמיד בחברה הערבית, מתוך מחויבות עמוקה לעניין. בשלוש השנים האחרונות, לאור קריאת המפה החברתית, נושא החברה הערבית נבחר כאחד המיקודים בתוכנית האסטרטגית של הארגון. במהלך תקופה זו הצלחנו להגדיל משמעותית את העשייה שלנו, תוך הגדלת מעגל השותפים מבחון ומבפנים. יחד עם זאת, הצרכים בשטח מחייבים עבודה יותר מעמיקה ויותר רחבה.

על כן, בחרנו במהלך השנה האחרונה לבנות תוכנית אסטרטגית לפיתוח בתחום המשפחות המיוחדות בחברה הערבית. למהלך זה היו שותפים המשפחות המיוחדות, אנשים עם מוגבלות, אנשי מקצוע, משרדי הממשלה, עמותות וארגונים. המרכזיים שבהם: מינהל מוגבלויות במשרד הרווחה, משרד הבריאות ויחידת התפתחות הילד, אגף חינוך מיוחד במשרד החינוך, נציבות שוויון זכויות לאנשים עם מוגבלות, המוסד לביטוח לאומי, רשויות מקומיות, עמותת נובאדר, אלו"ט, עמותת לסתא ואחדק (לא לבד).

לשם כך פעלנו במגוון ערוצים הכוללים:

- ❖ פורום הורים מהיישובים השונים – הורים הם השותפים העיקריים לבניית התכנית האסטרטגית. הפורום נועד לחבר את ההורים למהלך ולהביא אותם להיות שותפים לו. המפגשים אפשרו היכרות מעמיקה עם ההתמודדויות של המשפחות ועם הסוגיות העיקריות שיש לטפל בהם כדי להביא לשינוי במציאות חייהן של המשפחות המיוחדות בחברה הערבית.
- ❖ פורום רחב רב מגזרי – הפורום כלל נציגי הורים ומשפחות, משרדי ממשלה, רשויות מקומיות, עמותות וארגונים. מטרתו של הפורום הייתה איתור הסוגיות החשובות ביותר אשר דורשות מתן מענה ולמידה משותפת לעומק של אותן סוגיות. הסוגיות המרכזיות שנדונו עד כה במסגרת הפורום הינן: מידע ומיצוי זכויות, הנגשה ופיתוח שירותים, שילוב וחינוך בלתי פורמאלי.
- ❖ ראיונות עומק – ראיונות אישיים עם בעלי תפקידים רלבנטיים בתחום מהמטה ועד לשדה, הורים ואנשים עם מוגבלות. נערכו 26 ראיונות בתקופה שבין פברואר 2017 עד מרץ 2017. הראיון התבסס על שאלון חצי מובנה וכלל שאלות לגבי המצב הקיים, האתגרים, הצרכים וההזדמנויות לפעולה התחום המשפחות המיוחדות בחברה הערבית.
- ❖ מיפוי שירותים ומסגרות בחברה הערבית – אותרו 1392 מסגרות. כולל מסגרות חינוך, בריאות, רווחה, עמותות וארגונים, פרויקטים ועוד. הפילוח נעשה בין השאר לפי קהל היעד, גילאים, הגוף המפעיל, וסוג השירותים והפעילויות.

❖ סקירת ספרות והנעה למחקרים בתחום – הסקירה נועדה לאיסוף נתונים, איתור צרכים ואתגרים לעבודה בתחום המשפחות המיוחדות בחברה הערבית והזדמנויות פעולה. ככלל קיים מחסור בנתונים ומחקרים, במיוחד עדכניים, לגבי אנשים עם מוגבלות בחברה הערבית ומשפחותיהם. על כן, לצד סקירת הספרות הקיימת, הנענו גופים לביצוע מחקרים עדכניים, לדוגמה, מחלקת מחקר ומידע של הכנס ומשרד הכלכלה.

❖ כנס רחב בתחום המשפחות המיוחדות בחברה הערבית – מטרת הכנס הייתה לשים על השולחן את נושא המשפחות המיוחדות בחברה הערבית, ללמוד את הנושא, לחבר לחשיבות ולחזון, ולהניע לשיח ופעולה מתמשכת. הכנס היה בשותפות עם הורים ומשפחות, אנשים עם מוגבלות, מינהל מוגבלויות במשרד הרווחה, יחידת התפתחות הילד המשרד הבריאות, אגף חינוך מיוחד במשרד החינוך, נציבות שוויון זכויות לאנשים עם מוגבלות, המוסד לביטוח לאומי, קרן שלם, רשויות מקומיות, עמותת נובאדר, אלוי"ט, עמותת לסתא וחדק (לא לבד). לכנס הגיעו כ- 500 איש מרחבי הארץ, כולל משפחות, מקבלי החלטות ואנשי מקצוע ממגוון תחומים.

המסמך הנוכחי נכתב במטרה להציג את התכנית האסטרטגית של ארגון קשר לעבודה בחברה הערבית. התכנית האסטרטגית נבנתה בהתבסס על החזון של קשר לעבודה בחברה הערבית ועל אבחון המצב הקיים, הצרכים והזדמנויות הפעולה. מהמצב הקיים נגזרו זירות הפעולה המרכזיות, תיאוריית השינוי ואסטרטגיות מרכזיות, תחומי הפעולה והמבנה הארגוני של קשר.

המסמך כולל חמשה פרקים כפי שיפורט להלן:

- ❖ הפרק הראשון יציג את עיקרי ממצאי המיפוי אשר נעשה על ידי ארגון קשר ואשר כולל סקירה של הצרכים והאתגרים לפעולה בתחום המשפחות המיוחדות בחברה הערבית.
- ❖ הפרק השני יציג את תיאוריית השינוי והחזון של ארגון קשר בהקשר לעבודה בחברה הערבית הכוללת הנחות היסוד, זירות הפעולה, הישגים רצויים והאסטרטגיות המרכזיות.
- ❖ הפרק השלישי יציג את תחומי הפעולה בהם תתמקד העבודה של קשר בחמש שנים הבאות, תוך פירוט המטרות, קהלי היעד, הישגים צפויים ומשימות. בכל אחת מהמשימות יפורטו היעדים, משאבי כוח אדם נדרשים, שיתופי פעולה ובעלי עניין, לוח זמנים לביצוע ומדדי הצלחה.
- ❖ הפרק הרביעי יציג את המבנה הארגוני של קשר בחברה הערבית המתבקש לצורך ביצוע התכנית האסטרטגית.
- ❖ הפרק החמישי יציג את הצעדים שארגון קשר מתעתד לנקוט על מנת להבטיח קיימות של התכנית ושינוי בר קיימא בתחום המשפחות המיוחדות בחברה הערבית.

1. תמונת מצב – נתונים, צרכים ואתגרים

פרק זה מציג תמונת מצב אשר מבוססת על המיפוי שארגון קשר עשה, הכולל איסוף נתונים ומחקרים, קבוצות מיקוד וראיונות עומק עם משפחות ואנשי מקצוע בתחום.

בשני העשורים האחרונים חלו שינויים משמעותיים בקידום זכותם של אנשים עם מוגבלות לשוויון בעולם ובישראל. עם זאת, ממצאי מחקריים מעידים כי עדיין קיימים פערים גדולים בין כלל האוכלוסייה לאנשים עם מוגבלות בכל הנוגע לכיבוד ומיצוי הזכות לשוויון. במקביל, ממצאים מחקריים מציגים תמונה קשה של פערים גדולים בין החברה הערבית לחברה היהודית בכל מה שקשור לאנשים עם מוגבלות ומשפחותיהם, פערים אשר נובעים בראש ובראשונה ממדיניות של אפליה ארוכת שנים כלפי החברה הערבית בישראל.

שיעור בוגרים וילדים עם מוגבלות

האוכלוסייה הערבית מהווה כ-21% מכלל האוכלוסייה בישראל; בחברה הערבית שיעור הילדים גבוה בהשוואה לחברה היהודית ובהשוואה לחברה הכללית. כ-41% מהאוכלוסייה הערבית בישראל הם ילדים, לעומת כ-32% מהאוכלוסייה היהודית.

בשנים 2011-2015 שיעור ערבים עם מוגבלות הוא 26.2, מתוכם 12.5 עם מוגבלות חמורה המהווים 48%, לעומת זאת שיעור יהודים עם מוגבלות הוא 21.7, מתוכם 7.9 עם מוגבלות חמורה המהווים 36.6%⁶.

המידע לגבי ילדים עם מוגבלות בכלל, ולגבי ילדים ערבים עם מוגבלות בפרט, מצומצם ומבוסס על אומדנים. לפי אומדנים אלה, יש בישראל כ-364,000 ילדים עם מוגבלות, שהם כ-13% מכלל הילדים. שכיחות המוגבלות בקרב ילדים ערבים, ובמיוחד בקרב ילדים בדויים, גבוהה מזו שבקרב ילדים יהודים ועומדת על 8.3% ו-9.7% לעומת 7.6% בהתאמה.⁷

מצב סוציאקונומי, הרשויות המקומיות ושירותים ממשלתיים

⁶ מרכז המחקר והמידע של הכנסת, (2017). אנשים עם מוגבלות בחברה הערבית: נתונים כלליים ונתונים על תלמידים במערכת החינוך המיוחד. כתיבה: ד"ר יסכה מוניקנדס-גבעון (להלן: הכנסת, מרכז המחקר והמידע).

⁷ דוח נציבות שוויון אנשים עם מוגבלות, 2015; מרכז המחקר והמידע של הכנסת, 2011; המועצה הלאומית לשלום הילד, 2013; הכנסת, מרכז המחקר והמידע, 2017, לעיל ה"ש מס' 1.

המאפיינים הכלכליים והחברתיים של האוכלוסייה הערבית בישראל מצביעים על שיעור היוקרות גבוה לשירותים ציבוריים בכלל, ולשירותי רווחה בפרט בהשוואה לאוכלוסייה היהודית.⁸

היישובים הערבים נמצאים ברובם באשכולות הנמוכים של הדירוג החברתי-כלכלי של הלשכה המרכזית לסטטיסטיקה- אשכולות 1 עד 3.⁹ מדד זה משקף שיעור גבוה של בעלי הכנסה נמוכה, מובטלים, בעלי השכלה נמוכה ומספר גדול של משפחות מרובות ילדים עם תחולת עוני גבוהה.

תחולת העוני בחברה הערבית גבוהה מזה שבחברה היהודית. שניים מכל 3 ילדים ערבים חיים מתחת לקו העוני.¹⁰ 216 ילדים מתוך 1,000 ילדים ערבים רשומים במחלקות לשירותי רווחה בהשוואה ל-135 מתוך 1,000 ילדים באוכלוסייה היהודית.

בקרוב כל הילדים, יהודים וערבים, קבוצת הנזקקות השנייה בגודלה לשירותי רווחה, כ-20% בגודלה, היא "סיבות רפואיות ומוגבלות" הכוללת בעיות הנובעות ממומים ומוגבלות פיזיים ומוגבלות שכלית התפתחותית.¹¹

כפי שצויין לעיל, נתונים שונים מצביעים על כך ששיעור הילדים עם מוגבלות, בעיקר מוגבלות חמורה, באוכלוסייה הערבית והיוקרות שלה לשירותי רווחה גבוהים יותר מאשר באוכלוסייה היהודית. למרות זאת, קיים פער בין הצרכים למענים הניתנים על ידי משרדי הממשלה והרשויות המקומיות, כפי שיתואר להלן.

חינוך

נכון לשנת 2016 כלל תלמידי החינוך המיוחד מנו 204,819 תלמידים המהווים 9.4% מכלל התלמידים, מתוכם 24% למדו בחינוך הערבי (כ-49,156 תלמיד).¹²

מצב החינוך בקרב ילדים בחברה הערבית בכלל וילדים עם מוגבלות בפרט קשה. קשיים כספיים של הרשויות המקומיות המממנות חלק מתקציב החינוך גורמים לקיצוץ בשעות החינוך המיוחד והשירותים המיוחדים כמו: עובדים פארה-רפואיים, פסיכולוגים וסייעות. מצד משרד החינוך אין

⁸ קטן, יי (2007). סגירת פערים בין יישובים ערבים ויהודים בתחום הרווחה לאור מדד השוויון של סיכוי. סיכוי, עמותת לקידום שוויון אזרחי.

⁹ סיכוי, העמותה לקידום שוויון אזרחי (2011). מחסמים לסיכויים הקצאת תקציב משרד הרווחה ותקני עובדים סוציאליים למחלקות לשירותים חברתיים ברשויות המקומיות הערביות. מסמך מדיניות מסי 4. כתיבה: מיכל בליקוף ומהא אבו-סאלח.

¹⁰ המועצה הלאומית לשלום הילד, (2016). השנתון הסטטיסטי: ילדים בישראל, 2016. לקט נתונים (להלן: המועצה הלאומית לשלום הילד, 2016).

¹¹ למ"ס- לקט נתונים לרגל יום הילד הבין-לאומי, 2016.
¹² הכנסת, מרכז המחקר והמידע, 2017, לעיל הי"ש מסי 27.

פיקוח על אופן חלוקת השעות המוקצות לחינוך המיוחד. מצד ההורים אין מספיק ידע לגבי השירותים להם זכאים ילדיהם במסגרת החינוך המיוחד, לרבות סייעות ושעות פרטניות.¹³

רוב הילדים הערבים הלומדים בבתי ספר לחינוך מיוחד (83% נתון יציב לאורך השנים) מאובחנים כילדים עם מוגבלות שכלית התפתחותית כלשהי.¹⁴ תמונת מצב זו משקפת תת אבחון של לקויות אחרות כמו לקויות למידה ואוטיזם, ואבחון יתר שגוי של מוגבלות שכלית.¹⁵

שיעור הילדים הערבים המשולבים בחינוך הרגיל הינו נמוך, כאשר מדיניות השילוב בחברה הערבית מיושמת בצורה שרירותית, ללא התייחסות ליכולות הספציפיות של הילדים.¹⁶

ההשלכות של מצב זה בא לידי ביטוי בשיעורי מסיימי בגרות ובשיעור המשתלבים אחר כך בהשכלה הגבוהה. בשנת 2015 שיעור אנשים עם מוגבלות בני 20 ומעלה בחברה הערבית אשר סיימו תעודת בגרות ומעלה נמוך משמעותית מהשיעור בחברה היהודית (28% ו-53% בהתאמה).¹⁷ שיעור האנשים עם מוגבלות חמורה בחברה הערבית אשר מחזיקים תואר ראשון ומעלה הינו נמוך פי 3 משיעורם בחברה היהודית (5% ו-15% בהתאמה). שיעור האנשים עם מוגבלות מתונה בחברה הערבית אשר מחזיקים תואר ראשון ומעלה הינו נמוך פי 3.3 משיעורם בחברה היהודית (8% ו-26% בהתאמה).¹⁸

רווחה

משרד הרווחה מציע מגוון רחב של שירותים ומענים לילדים עם מוגבלות וביניהם מעונות יום שיקומיים לילדים עד גיל שלוש, מועדוניות, שירותי מטפח/חונך בשעות אחר-הצהריים, פעילות לשעות הפנאי, נופשוניים וקייטנות.

מתוך 113 מעונות-יום שיקומיים, סך כל המעונות הנותנים מענה לאוכלוסייה הערבית הוא 36 מעונות (32%); אלה מחולקים באופן הבא: 18 (50%) פרוסים ב-16 יישובים ערבים, 9 (25%) פרוסים ב-4 יישובים מעורבים ו-9 (25%) פרוסים ב-7 יישובים יהודיים.¹⁹

¹³ אלמנרה, עמותה לקידום אנשים עם מוגבלות, (2013). לשון המופלים פעמיים, האנשים עם מוגבלות בחברה הערבית בישראל. נייר עמדה, עורך עו"ד עבאס עבאס: נצרת (להלן: אלמנרה 2013).
¹⁴ אבו-עסבה, ח' (2008). מערכת החינוך הערבית וסוגיית השוויון. מפנה, 43-50; הכנסת, מרכז המחקר והמידע, 2017, לעיל הי"ש מס' 1
¹⁵ גרוס-אנגלנדר, י" (2015). לא יכול להיות - תמונת מצב. משפחות בישראל 2015. יום המשפחה תשע"ה. ארגון קשר-הבית של המשפחות המיוחדות.

¹⁶ אלמנרה, 2013, לעיל הי"ש מס' 34.

¹⁷ המועצה הלאומית לשלום הילד, 2016, לעיל הי"ש מס' 27.

¹⁸ הכנסת, מרכז המחקר והמידע, 2017, לעיל הי"ש מס' 27.

¹⁹ שם.

חסר מידע מעודכן לגבי מידת השימוש בשירותי מעונות יום ומשפחתונים בכלל, ובחברה הערבית בפרט. ההערכה של נציגי אגף השיקום במשרד הרווחה הייתה שלמרות שיש ילדים שעומדים בקריטריונים לקבלת השירות, מידת השימוש בשירות מוגבל בגלל בעיות תקציב וחוסר מודעות ההורים לזכותם לקבל שירות זה.²⁰

דווח על מחסור במועדוניות ושירותי אחר-הצהריים במרבית הרשויות המקומיות, ובהן בכל הרשויות באזור הדרום, רוב הרשויות באזור המרכז וכשני-שלישים מן הרשויות באזור חיפה.²¹

מהמחקר האיכותני שערך ארגון קשר עולה כי למרות מגוון שירותי הרווחה המוצעים בחלק גדול של הרשויות הביקוש לאותם שירותים מוגבל מאוד וזאת בשל העדר יכולת של הרשויות המקומיות הערביות לעמוד בדרישת מנגנון ה-Matching, המחייב השתתפות של הרשות במימון השירותים כתנאי להפעלתם.

בריאות

ילדים עם מוגבלות, זקוקים לשירותי בריאות לעתים קרובות ובאופן קבוע; בממוצע חודשי, הם זקוקים ל-1.1 טיפולי רופא מומחה, 7.3 טיפולי פיזיותרפיה, 6.6 טיפולי ריפוי בעיסוק, 6.7 טיפולי ריפוי בדיבור ו-3.7 טיפולים פסיכולוגיים.²² אולם, במערכת הבריאות קיים אי-השוויון בולט בין המרכז לפריפריה, במיוחד בין אזור הצפון, שם מתגוררת מעל מחצית מהאוכלוסייה הערבית והדרום לבין אזור המרכז.

האוכלוסייה הערבית מתקשה לממש את זכויותיה במערכת הבריאות. לאי-השוויון בשירותי הבריאות השפעה ישירה על ילדים ערבים בכלל ועל ילדים ערבים עם מוגבלות באוכלוסייה בפרט. חלק גדול מן השירותים הרפואיים והפארה-רפואיים לילדים ולבני-נוער עם מוגבלות ניתנים באמצעות המכונים להתפתחות הילד. מתוך סך המערך ההתפתחותי, מכונים להתפתחות הילד ויחידות קהילתיות להתפתחות הילד, המונה כ-100 יחידות טיפול, יש 23 יחידות ביישובים הערביים; 17 ביישובים ערביים בצפון ובמרכז, 2 ביישובים ערביים בדרום ו-4 בערים מעורבות.

בשנים האחרונות חלה עלייה במספר הילדים הנזקקים לשירותי המכונים להתפתחות המוערך ב-10% לשנה. למרות שאחוז הילדים עם מוגבלות גבוה יותר באוכלוסייה הערבית (9.7%) לעומת היהודית (7.6%), אחוז הילדים הערביים המטופלים במכונים להתפתחות הילד נמוך יותר מאשר בחבה היהודית ועומד על כ-50%.²³

²⁰ שם.

²¹ מרכז המחקר והמידע של הכנסת, (2011). זמינות שירותים בקהילה לילדים עם צרכים מיוחדים. כתיבה: איתי וייסבלאי. הוכן לקראת דיון בוועדה לזכויות הילד

²² נאון, די, מורגנשטיין, ב', שימעל, מ' ריבליס, ג' (2000). ילדים עם צרכים מיוחדים: הערכת צרכים וכיסויים על ידי השירותים. גוינט-מכון ברוקדייל, המוסד לביטוח לאומי (להלן: נאון ואחרים 2000).

²³ אור-נוי, א' (2011). המערך ההתפתחותי במערכת הבריאות. הקשרים עם החינוך המיוחד. מצגת.

לפי משרד הבריאות באזורים רבים, בעיקר בצפון הארץ ובדרומה, יש בעיית זמינות, ומשך ההמתנה לאבחון ולטיפול מגיע לחצי שנה או יותר. משרד הבריאות מאפשר פנייה למטפלים פרטיים ולקבל החזר אחר כך, אבל ההערכה היא כי חלק ניכר מהמבוטחים אינם מנצלים אפשרות זו, והמשפחות בראיונות העומק שערך ארגון קשר ציינו כי הרבה פעמים נאלצים לוותר על אפשרות זו בשל גובה התשלום העומד, ברוב המקרים, על מאות שקלים לפגישה.

ביטוח לאומי

הורים לילדים עם מוגבלות זכאים לקצבאות מהמדינה. בשנת 2015, 46,143 ילדים, המהווים כ-18% מהילדים עם מוגבלות שמפריעה לתפקודם היום-יומי, קבלו גמלת ילד נכה מביטוח לאומי. מהם 36,684 ביישובים יהודיים (73%) ו-12,459 (27%) ביישובים ערביים. שיעור מקבלי הגמלה בשתי האוכלוסיות עמד על 1.7% מהילדים בכל חברה. קיימת מידה רבה של שוויוניות בקבלת גמלת ילד נכה בין ילדים ערבים עם מוגבלות לבין ילדים יהודים עם מוגבלות.²⁴

עם זאת, לפי נתונים אלה לא ניתן לקבוע אם הגמלה מכסה את כל הילדים הזקוקים לה ואם גובה הגמלה מותאם לצרכים, בפרט של ילדים ערבים עם מוגבלות. רוב ההורים לילדים עם מוגבלות וכמעט כל ההורים לילדים עם מוגבלות קשה וחמורה מאד-92% הביעו צורך בהגדלת הגמלה לעומת 82% מההורים לילדים עם מוגבלות בינונית וקלה.²⁵

בנוסף לכך, ילדים רבים עם מוגבלות הנחשבת "קלה" יותר, כגון ליקוי למידה, אינם מקבלים סיוע הולם מהמדינה. ילדים אלה מטופלים בעיקר בידי גורמים פרטיים. כתוצאה מכך, לעיתים קרובות, רק ילדים שיד הוריהם משגת זוכים לטיפול הנחוץ להם. ילדים "הנופלים" בין כסאות הבירוקרטיה מקבלים, לעיתים, מענה ממספר ארגונים וולונטריים.

תחום נוסף בו מתבטאים פערים גדולים הוא תחום השיקום המקצועי. שיעור מקבלי שיקום מקצועי בישובים היהודים גבוה פי 1.5 יותר ממקבלי שיקום מקצועי בישובים הערבים, הפער בעיקר מתבטא במתמודדי נפש, מוגבלות שכלית התפתחותית ומוגבלות חושית.²⁶

²⁴ ביטוח לאומי, דוח שנתי היישובים בישראל, מספר התושבים ומספר מקבלי גמלאות, 2015; המוסד לביטוח לאומי, גמלאות - פעילות ומגמות: ביטוח נכות כללית, 2015; מרכז המחקר והמידע של הכנסת, 2017.
²⁵ אלפסי-הנלי, מ' (2016). משפחות מיוחדות. הורים לילדים עם מוגבלות - מאפיינים וקשיים בחיי היומיום. משרד הכלכלה והתעשייה, מחקר וכלכלה (להלן: אלפסי-הנלי, 2016)

²⁶ הכנסת, מרכז המחקר והמידע, 2017, לעיל ה"ש מס' 1.

משפחות אנשים עם מוגבלות

בצל האתגרים והסוגיות המוסדיות המצוינות לעיל, מחקר המיפוי מצא כי תפקידם של בני המשפחה לילדים עם מוגבלות חיוני ומורכב. הם מטפלים בילד עם מוגבלות, חולקים איתו את ההתמודדויות, תומכים בו, מסנגרים על הילד ודואגים למיצוי זכויותיו. במקביל, הם מצופים לתפקד במישורי החיים הרגילים: כהורים לשאר הילדים, כבני זוג, כבנים להוריהם, כאחים ואחיות, כסבים וסבתות וכעובדים ומפרנסים.

עד עתה עיקר תשומת הלב של החברה הופנתה כלפי הצרכים המיוחדים של האנשים עם מוגבלות, ילדים ומבוגרים, בעוד שהצרכים והזכויות של ההורים ובני המשפחה לא קיבלו את התשומות הנדרשות.

המאמץ הרב הנדרש מהמשפחות בהשגת השירותים לילדים עם מוגבלות, הצורך בפנייה לשירותים רבים ושונים, התמודדות עם הקשיים הבירוקרטים יחד עם ההשקעה הכלכלית הנדרשת מהמשפחה מייצרים עומס הפוגע, לא אחת, באיכות החיים שלהן.

עולה שרק שיעור קטן-12% מההורים והמשפחות של ילדים עם מוגבלויות מקבלים תמיכה רגשית בטיפול בילדיהם או נוטלים חלק בקבוצות או פעילויות תמיכה אחרות, בעוד מרבית ההורים מדווחים שהם זקוקים לכך-80%.²⁷ בנוסף, נמצא ש-89% מההורים מדווחים על צורך בקבלת מידע, 77% מההורים מדווחים על צורך בהדרכה הורית ו-70% מההורים מדווחים על צורך בתמיכה.²⁸

האתגרים העומדים בפני כל משפחה מיוחדת מתעצמים כאשר מדובר במשפחה ערבית. ממצאי מחקר מצביעים על כך שהעומס המוטל על משפחות ערביות גדול יותר מזה המוטל על משפחות יהודיות. עומס אשר מתבטא במדדים שונים כמו: רמת הכנסה יותר נמוכה, מרחק גדול יותר מהבית למקום קבלת השירותים, היקף וסוג טיפולים ושירותים מצומצמים יותר, העדר שירותים מותאמים תרבותית ושפתית ועוד.²⁹

מהספרות ומראיונות עומק שערך ארגון קשר עם המשפחות הערביות בולט צורך של ההורים במידע רב לגבי המוגבלות של הילד, הטיפולים שהוא זקוק להם, הזכויות שלהם ושל הילד. כמו כן, צורך בתמיכה רגשית, ליווי וייעוץ, תיווך, מיצוי זכויות וסנגור, בפרט בשלב האבחון/הלידה, מעבר לבגרות ובעת קבלת ההחלטות.

²⁷ נאון ואחרים 2000, לעיל הי"ש מס' 43.

²⁸ אלפסי-הנלי, 2016, לעיל הי"ש מס' 46.

²⁹ עיבודים מיוחדים המבוססים על נאון ואחרים 2000, לעיל הי"ש מס' 14 ושטרסברג, נ', נאון, ד', זיו, ע' (2008). ילדים עם צרכים מיוחדים באוכלוסייה הבדואית בגב: מאפיינים, דפוסי שימוש בשירותים והשלכות הטיפול בהם על האמהות. מאיירס-גיוינט-מכון ברוקדייל, ירושלים.

למרות זאת, פיתוח שירותים ממוקדי משפחה נמצא בראשית הדרך,³⁰ במיוחד בחברה הערבית, כאשר עולה מהמפוי שערך ארגון קשר כי רק 1% מהשירותים הקיימים בתחום המוגבלות בחברה הערבית מיועדים בצורה ישירה למשפחות ואינם שירותים נלווים לטיפול בילד.

כיום רק בחלק קטן מן הרשויות המקומיות ניתנים שירותים למשפחות כגון מרכזי מידע, מרכזים למשפחה, סדנאות וקבוצות תמיכה. נכון לתחילת שנת 2017 מתוך 12 מרכזים למשפחה שמפעיל משרד העבודה, הרווחה והשירותים החברתיים (מיזם משותף עם אשלים-גיוינט ישראל) רק שניים מופעלים ביישובים ערביים: באום אלפחם ובלקיה בנגב.³¹

היעדר שירותים ההולמים את הצרכים של המשפחות הערביות נובע בין השאר מהקשיים התקציביים של הרשויות המקומיות הערביות שמגבלים את יכולתן לעמוד בדרישת מנגנון ה-Matching, מחסור בכוח אדם במחלקות הרווחה והחינוך, המודעות הנמוכה של משפחות לזכותם לשירותים ואי דרישתן. היעדר היכולת של חלק מהמשפחות לעמוד בתשלומי ההשתתפות העצמית הנדרשים מהן, מקטינים אף הם את הכיסוי של השירותים למשפחות.

---

³⁰ אליצור, י. (2010). מערכת החינוך ומשפחות לילדים עם צרכים חינוכיים מיוחדים: בדיקת מצב והצעות לשינוי. מצגת המגמה לפסיכולוגיה חינוכית וקלינית, בית הספר לחינוך של האוניברסיטה העברית בירושלים; קרישפין, ת. (2009). איפה ההורים? מבט אישי ומקצועי על מעמדם של הורים לילדים עם צרכים מיוחדים. בתוך: עט השדה. כתב העת של מרכז מיד"א אשלים (2). 26-30. ירושלים; שגיב, נ., מילשטיין, א. א. ובן, א. (2011). מיפוי מרכזים למשפחות לילדים עם צרכים מיוחדים. מאירס גיוינט, מכון ברוקדייל, ירושלים.

³¹ לפ, י' וריבקין ד', (2017). מרכזים למשפחות של ילדים ובני נוער עם מוגבלות מחקר הערכה - דוח מסכם. מאירס-גיוינט-מכון ברוקדייל, ירושלים.

2. חזון, זירות הפעולה ותיאוריית השינוי לעבודה בחברה הערבית

החזון של קשר לעבודה בחברה הערבית

לפעול עם ולמען המשפחות המיוחדות ליצירת חברה ערבית ופלסטינית פתוחה ושוויונית המאפשרת לילדים וצעירים עם מוגבלות ולמשפחותיהם איכות חיים בזכות ובכבוד מתוך מקום של מעורבות ועוצמה.

זירות הפעולה

על מנת לייצר שינוי מערכת, אנו מאמינים שנכון לפעול בשיתוף פעולה עם המשפחות המיוחדות ואנשים עם מוגבלות, מוסדות המדינה והשלטון המקומי, החברה האזרחית והחברה הערבית הרחבה. על כן, תכנית הפעולה של ארגון קשר הנגזרת מתיאוריית השינוי שלנו מכוונת לשלוש זירות פעולה מרכזיות:

המשפחות המיוחדות ואנשים עם מוגבלות – בבסיס העבודה שלנו עומדת ההנחה כי משפחה היא כוח מניע רב עוצמה לטובת החברים בה. כאשר מדובר על משפחה בה ילד עם מוגבלות, רמת המורכבות והאתגרים עולים ויחד איתם המוטיבציה לסייע לילד ככל הניתן ולעזור לו להיות חלק מהחברה. ההיסטוריה מלאה בדוגמאות רבות בהן הורים חוללו את השינויים הגדולים ביותר, מרמת הילד הפרטי שלהם ועד לרמה החברתית ציבורית: חקיקת חוקים, פיתוח שירותים ומסגרות, שינוי מדיניות ועוד. על אף החסמים הרבים הקיימים בפני המשפחות ובמיוחד בחברה הערבית, פוטנציאל הכוח נמצא בידי המשפחות. הורים פעילים ומעורבים הם מכפלת כוח שיכולה לחולל שינוי רב עוצמה, ולכן תהיה זו זירת הפעולה המרכזית שלנו, תוך עבודה משותפת עם המשפחות ולמען לקידום איכות חיים שלהן ושל ילדיהם.

הזירה הממסדית והשלטון המקומי – איכות חייו של האזרח מושפעת הרבה מאוד ממה שקורה במרחב הציבורי ובסביבת מגוריו הקרובה, עליו אחראיות בעיקר הרשויות המקומיות. במהלך בניית התכנית האסטרטגית נבנתה תשתית לשותפות אפקטיבית ומקדמת עם משרדי הממשלה והרשויות המקומיות. אנחנו רואים את תפקידנו להמשיך להניע את הרשויות והמשרדים הרלוונטיים לפתח מענים מותאמים למשפחות באופן שייצור שוויון, והכלה מלאה בתוך הקהילה.

הזירה הקהילתית – חיזוק הסולידריות בחברה הכרחי לצורך קידום תחום המשפחות המיוחדות וילדיהן. בזירה הקהילתית אנחנו נעבוד עם המשפחה המורחבת, החברה האזרחית והמגזר השלישי, אנשי המקצוע בתחום, האקדמאים והקהילה הרחבה ביישובים.

ערכים והנחות יסוד

הנחות היסוד לתכנית האסטרטגית של ארגון קשר לעבודה בחברה הערבית מבוססות על האני מאמין שלנו במרכזיות המשפחות, על למידת השטח והמיפוי הרחב שנעשה לזיהוי ואפיון הצרכים וזיהוי הזדמנויות בזירות הפעולה השונות. כאן נבקש לפרט את הנחות היסוד שלנו לגבי האופן שבו יתרחש השינוי בכל אחת מזירות הפעולה, כדי לממש את החזון שלנו:

משפחות ואנשים עם מוגבלות – מרכזיות המשפחות

המשפחות מהוות עוגן מרכזי בחיי אדם עם מוגבלות, ומתן כלים וידע למשפחות משליך על התפקוד המשפחתי ועל ההתפתחות של האדם עם מוגבלות. משפחות הן כוח מניע עצום לפיתוח שירותים, להעלאת מודעות, לקידום חקיקה, למיצוי זכויות. ככל שנביא יותר משפחות למקום הזה תהיה מכפלת כוח והם יהיו שותפים אקטיביים בהובלת השינוי.

- ❖ **ליווי מתמשך וקשר ישיר על המשפחות מרגע הלידה/ האבחון** קשר ישיר וליווי מתמשך לאורך כל שלבי החיים, משמעותיים וחיוניים למשפחות כאשר שני השלבים הקריטיים בחיי המשפחות המיוחדות הם: שלב הלידה והאבחון ושלב המעבר לבגרות.
- ❖ **מעורבות של כל המשפחה** – יש חשיבות גדולה למעורבות של שני ההורים ושאר בני משפחה כולל אחים ואחיות, סבים וסבתות. על כן, נדרשת עבודה עם כל המשפחה תוך מתן מענה לצרכים השונים של חברי המשפחה.
- ❖ **שינוי תפיסות ועמדות** – עבודה עם ההורים ובני המשפחה על נושא עמדות ותפיסות יביא לחיזוק האדם עם מוגבלות ושינוי עמדות ותפיסות בקרב הקהילה הרחבה.
- ❖ **תחילת הדרך** – תחנות מרכזיות אליהם מגיעים הורים הינם בתי חולים, קופות חולים, יחידות התפתחות הילד, טיפות חלב. ליווי של ההורים מרגע הלידה/האבחון יחזק אותם ויספק להם כלים לשלבים הבאים.
- ❖ **סולידריות הורית ומשפחתית** – יצירת מרחב המאפשר אינטראקציה בין המשפחות, זמן לפנאי והעברת מידע וידע, שיתוף סיפורים אישיים ומודלים לחיקוי יספק מענה לצרכים השונים של ההורים והמשפחות בשלבים השונים, ייצר סולידריות ולמידה משותפת ויוביל לשינוי בר קיימא והמשכיות.
- ❖ **מנהיגות הורים** – פיתוח מנהיגות הורים יישובית וארצית היא מנוף לבניית קהילות של משפחות מיוחדות, המייצרות סביבה פורה של השתייכות, קידום יוזמות, שינוי עמדות, והנעה לפיתוח שירותים.

- ❖ מידע ומיצוי זכויות – נדרש מידע נגיש שפתית ותרבותית, לצד סיוע במיצוי זכויות. אלה הם כלים אפקטיביים וחיוניים ביותר למשפחות על מנת לסייע לילדיהם באופן מיטיבי.
- ❖ השתלבות – השתלבות של ילדים וצעירים עם מוגבלות ומשפחותיהם בקהילה הוא משאת נפש של מרבית האנשים. לצורך כך דרושים ידע, הכרות עם מודלים שונים, אפשרות בחירה ומיצוי זכויות בתחומים השונים (כמו, דיור בקהילה, תעסוקה נתמכת, סל שיקום, שיקום מקצועי, חלופות לאפטרופסות ועוד).
- ❖ שילוב בחינוך – שילוב ילדים עם מוגבלות במסגרות החינוך יתרום להתפתחות שלהם ויקדם השתלבות בקהילה בכלל ובהשכלה גבוהה בפרט.
- ❖ מחקר ונתונים – פיתוח מחקר ואיסוף נתונים עקבי בנושא המשפחות המיוחדות וילדיהם יספק תשתית לפיתוח שירותים ומענים מותאמים ואפקטיביים.

הזירה הקהילתית – מודעות קהילתית

שינוי חברתי בתחום המוגבלות מחייב שינוי עמדות, מעורבות ולקיחת אחריות של הקהילה הרחבה, כגון: החברה האזרחית, מנהיגים, פעילים חברתיים, אנשי דת, המגזר העסקי, ואנשי המקצוע

- ❖ שינוי עמדות ותפיסות – העלאת מודעות ושינוי עמדות ותפיסות הינם קריטיים לקידום המשפחות המיוחדות בחברה הערבית. שינוי זה חייב להיעשות בשותפות של המשפחות.
- ❖ תפיסת הדת – המשפחות מייחסות לרוחניות ולדת משקל רב בהתמודדות שלהם עם ההשלכות של המוגבלות. התפיסה החיובית של הדתות לנושא המוגבלות עשוי לשמש כהזדמנות לחולל שינוי בתפיסות ועמדות של החברה.
- ❖ המגזר העסקי – מעורבותם וחיבורם של אנשי עסקים בחברה הערבית לתחום של המוגבלות יתרום לקידום התחום.
- ❖ עבודה קהילתית – עבודה קהילתית בזירות השונות (משפחות, אנשי מקצוע, רשויות מקומיות, בעלי עסקים, משרדי ממשלה ומקבלי החלטות) תבטיח קידום שירותים ושינוי רחב בתחום המוגבלות.

- ❖ חברה אזרחית – עבודה משותפת עם ארגונים ועמותות הפועלות בתחום המוגבלות ובתחומים רלוונטיים כמו שינוי מדיניות ושינוי חברתי תגביר את הפוטנציאל לחולל שינוי ולקדם סגור מול משרדי הממשלה.
- ❖ אנשי מקצוע כסוכני שינוי – הכשרת אנשי מקצוע (אנשי חינוך, עובדים סוציאליים, אנשי רפואה, מקצועות פרא רפואיים ומשפטנים) בנושא המשפחות המיוחדות, תרתום אותם לתחום כסוכני שינוי ותקדם מיצוי זכויות, איכות חיים ושינוי חברתי.

ממסד ושלטון מרכזי ושלטון מקומי – עבודה מערכתית

עבודה מערכתית בשותפות עם משרדי ממשלה רלוונטיים (משרד הרווחה, משרד החינוך, משרד הבריאות, המוסד לביטוח לאומי, משרד הכלכלה, משרד ראש הממשלה, משרד המשפטים) והרשויות המקומיות הינו הכרחי לקידום נושא המשפחות המיוחדות בחברה הערבית.

- ❖ תפקיד הרשויות המקומיות – לרשויות מהקומיות תפקיד מכריע בפיתוח שירותים וקידום איכות חיים לאנשים עם מוגבלות ומשפחותיהם. העלאת נושא אנשים עם מוגבלות ומשפחותיהם לסדר היום של הרשויות המקומיות יקדם פיתוח שירותים מותאמים ונגישים חברה הערבית.
- ❖ הנגשה שפתית ותרבותית – היכולת למצות זכויות ולהוביל שינוי חברתי, תלויה מאד בהנגשה שפתית ותרבותית, של כל המידע הניתן, הייעוץ ופיתוח תוכניות ושירותים.
- ❖ סגור, יישום החלטות ממשלה, אכיפת חוקים ושינוי מדיניות – סגור מול משרדי הממשלה והרשויות המקומיות ליישום החלטות ממשלה רלוונטיות, קידום החלטות אפקטיביות, אכיפת חוקים, קידום חקיקה ושינוי מדיניות יצמצם פערים בחברה ויקדם שוויון.

קשר בחברה הערבית

מטרות ותוצאות רצויות עד 2023

זירת המשפחות:

מטרה: העצמת הורים, פיתוח מנהיגות הורים ובניית קהילות של משפחות, אשר יהוו תשתית רבת עוצמה לעשייה חברתית למען כלל המשפחות המיוחדות ולמען חיים מלאים בקהילה, לבניית סולידריות חברתית, ולשינוי עמדות כלפי המשפחות המיוחדות.

תוצאות רצויות עד 2023:

- משפחות מיוחדות בחברה הערבית יהיו עם ידע וכלים לקדם את הילדים שלהם ויחוו חלק מהקהילה הרחבה.
- מיצוב ההורים במעגלים השונים, משלב הלידה/האבחון, ועד השתלבות בתעסוקה, בהשכלה בדיור ובקהילה.
- במעגלים ובפרויקטים השונים יינתנו מענים ל- 30,000 משפחות.

הזירה הממסדית:

מטרה: הנעת הרשויות והמשרדי הממשלה הרלוונטיים לפתח מענים מותאמים למשפחות באופן שייצור שוויון, והכלה מלאה בתוך הקהילה

תוצאות רצויות עד 2023:

- קידום מיצוי זכויות ומדיניות שוויונית, יישום חקיקה ופיתוח מענים לצרכי המשפחות והילדים.
- הצבת סוגיית המשפחות המיוחדות כחלק מרכזי מהאג'נדה של הרשויות המקומיות והשלטונות הממשלתיים.
- קידום ייצוג הולם של הורים ומשפחות בוועדות ובתהליכי קבלת ההחלטות.

הזירה הקהילתית:

מטרות:

■ חיזוק סולידריות, לכידות, יזמות חברתית ומנהיגות קהילתית מכוונת השפעה והחזרת הכוח ליחידה המשפחתית.

■ שינוי תפיסות ועמדות סטראוטיפיות בקרב משפחות, אנשי מקצוע, מקבלי החלטות, והקהילה הרחבה כדי לקדם השתלבות שווה בחברה.

תוצאות רצויות עד 2023:

■ הצבת סוגיית המשפחות המיוחדות כחלק מרכזי מהאג'נדה של החברה האזרחית, העמותות והארגונים.

■ קידום שילוב אנשים עם מוגבלות ומשפחותיהן בחינוך, בהשכלה גבוהה, בתעסוקה, ובקהילה.

■ חיבור אנשי מקצוע בתחום כסוכני שינוי.

תוצאה ארגונית:

מטרה: מיצוב קשר כארגון ידע שפועל בחברה הערבית עם ולמען משפחות מיוחדות לשינוי חברתי, מומחה בתחום, ומהווה כתובת למשפחות מיוחדות ולאנשי המקצוע.

תוצאות רצויות עד 2023:

■ חיזוק הפעילות בתוך היישובים הקיים וחיבור ליישובים חדשים, כאשר נפעל ב-30 יישובים.

■ הרחבת מעגל המשפחות השותפות והמקבלות מענה והגעה ל-30,000 משפחות.

■ חיזוק הקשר עם משרדי ממשלה ורשויות מקומיות.

■ הרחבת החשיפה לתכניות, תכנים ופעילות של הארגון.

אסטרטגיות מרכזיות

בהתבסס על הנחות היסוד ולמען קידום ההישגים הרצויים, תיאוריית השינוי של קשר מורכבת משלוש אסטרטגיות פעולה מרכזיות:

פיתוח מנהיגות קהילתית

מיצוי זכויות ושינוי מדיניות תוך כדי הנגשת מידע והפצתו וסנגור מול משרדי הממשלה והרשויות המקומיות

פיתוח הכשרה ומחקר בתחום תוך כדי שינוי תפיסות ועמדות בקרב המשפחות, אנשי מקצוע והקהילה הרחבה

3. תחומי הפעילות

בהתבסס על קריאת המצב הקיים וקביעת סדרי העדיפויות לשם קידום תחום המשפחות המיוחדות בחברה הערבית, התכנית האסטרטגית של ארגון קשר לעבודה בחברה הערבית במשך השנים 2018 עד 2023, תתמקד בשלושה תחומי פעולה מרכזיים כפי שיפורט להלן:

1. מנהיגות בונה קהילה

בבסיס תחום זה עומד החזון להקים קבוצות מנהיגות שבונות קהילות של משפחות מיוחדות יישוביות, ויצירת רשת אנושית ארצית רבת עוצמה. ארגון קשר מזה מספר שנים מוביל תפיסה ופרקטיקה קהילתית חדשנית, המיישמת את העוצמות של ההורות המיוחדות (הורות לילד עם מוגבלות) לפיתוח מנהיגות ועשייה חברתית למען משפחות נוספות ולחיים מלאים בקהילה. מטרתנו היא לייצר מציאות בה הילד עם המוגבלות ומשפחתו מתקבלים באופן מלא ושוויוני בסביבתם הטבעית.

תפיסה זו עמדה בבסיס התכנית הארצית להקמת קבוצות מנהיגות ביישובים השונים אשר פועלים כיום ברמה היישובית ומחברים לרשת הקהילות הארצית. בחברה הערבית התחלנו עם שתי קבוצות מנהיגות במזרח ירושלים וקבוצת אימהות בדרום ואחר כך התרחבנו במסגרת תכנית "מנהיגות משותפת" ובשפות עם מכללת אלקאסמי וקרן צעד אתי, בעשרה יישובים בצפון: באקה אלגרביה, כפר קרע, אום אלפחם, פרדיס, דיר חנה, כפר מנדא, טורעאן, בועינה-נגידאת, בסמה, אעבלין, גסר אלזרקא. בשלב הראשון של התכנית הוכשרו מכל יישוב הורה ואיש מקצוע להנחות קבוצות, בשלב השני הם חזרו ליישובים שלהם והקימו קבוצות מנהיגות ובשלב השלישי כל קבוצה עובדת בשותפות עם הרשות המקומית להניע לפרוייקטים ופעילויות העונים על הצרכים של המשפחות. אנו בקשר מחויבים להמשך התהליך בשותפות הקהילות הקיימות ומתכננים להכניס מודל זה לעוד יישובים בחברה הערבית כאשר בשלב מתקדם יהיה ניתן לחבר את קבוצות המנהיגות לרשת קהילות ארצית בחברה הערבית.

תחום זה מהווה עוגן מרכזי לבניית קהילה אשר תהווה קבוצת השתייכות למשפחות, תחזק אותן, ותאפשר להן להתארגן ולפעול ולהוביל שינוי בקהילה המקומית הרחבה. כל קהילה תקבע את סדר היום שלה, מבחינת הצרכים הבערים ביישוב, תבנה חזון ותוכנית עבודה, ותקדם את המשפחות המיוחדות, תוך דיאלוג מתמיד עם הרשות המקומית.

המטרה:

העצמת הורים, פיתוח מנהיגות הורים ובניית קהילות של משפחות, אשר יהוו תשתית רבת עוצמה לעשייה חברתית למען כלל המשפחות המיוחדות ולמען חיים מלאים בקהילה, לבניית סולידריות חברתית, ולשינוי עמדות כלפי המשפחות המיוחדות.

קהלי יעד:

- משפחות
- רשויות המקומיות – המשך הפעילות ב- 10 יישובים והרחבתה לעוד 16 רשויות
- הקהילה הרחבה

הישגים צפויים:

- ✓ חיזוק מעמדן ומעורבותן של המשפחות המיוחדות בקהילה במקומית הרחבה שלהן.
- ✓ פיתוח מנהיגות הורית יישובית וארצית.
- ✓ חיזוק הקשרים החברתיים בין המשפחות לילדים עם מוגבלות ביישוב.
- ✓ פעילויות קהילתיות להעצמת הקהילה והכללתה בחברה הרחבה
- ✓ שיפור הקשר והתקשורת בין הורים ואנשי מקצוע וקידום השותפות בין הורים ואנשי מקצוע
- ✓ הגברת מעורבות ושותפות ההורים בכל הקשור לעשייה היישובית בתחום ילדים עם מוגבלות.
- ✓ הגברת שילוב הורים בפרומים שונים כדוגמת: פורומים עירוניים בתחום החינוך, הרווחה והבריאות ביישוב, וועדות היגוי של תכניות ופרויקטים, ועדי הורים של מסגרות.
- ✓ יצירת מערך תמיכה, סיוע וערבות הדדית בין המשפחות המיוחדות תוך מעורבות הקהילה הרחבה.
- ✓ הקמת קהילות של משפחות מיוחדות בכל ישוב בו נפעל, 10 יישובים קיימים ו-16 חדשים.
- ✓ הקמת רשת ארצית של קבוצות מנהיגות.

מודל עבודה ארגוני:

- בכל יישוב 20% משרה לריכוז הקהילה ו-10% משרת ליווי על ידי מנהליות האזור.
- מנהל/ת תחום מנהיגות ב- 60% משרה הכולל ניהול הפעילות ברמה הארצית, ניהול רשת מנהיגות ארצית וליווי העבודה האזורית.

משימות:

1. ליווי וחיזוק קהילות קיימות	
<ul style="list-style-type: none"> ❖ המשך ליווי של הקבוצות הקיימות (12 קבוצות) ❖ הרחבת הקהילה ואיתור משפחות נוספות ❖ קיום מגוון פעילויות הכוללים אירועים קהילתיים, סדנאות להורים, קבוצות לאחים, הרצאות במגוון תחומים ❖ הנעה לפיתוח שירותים בתחומים כמו הפנאי וחינוך בלתי פורמאלי בדגש על שילוב בקהילה ❖ נוכחות של הורים בוועדות והפורומים השונים ביישוב 	יעדים
20% משרה לרכז בכל יישוב + 10% משרת ליווי	משאבי כוח אדם נדרשים
ועדות היגוי בכל אחד מהיישובים הכוללים הורים, ובעלי תפקידים ביישוב, בשאיפה לשיתוף של ראש הרשות ומנהלי מחלקות רלוונטיים: חינוך, רווחה, בריאות, ארגונים הפועלים בתחום	שיתופי פעולה ובעלי עניין
30,000 ₪ לשנה לכל יישוב ובנוסף גיוס של הקהילה לטובת הרחבת הפעילות	תקציבי פעולה
<ul style="list-style-type: none"> ❖ הליווי ימשך לאורך כל הפרויקט ❖ בכל שנה יתקיימו 3 מפגשים של ועדות היגוי בכל אחד מהיישובים ❖ בכל שנה יתקיימו בכל יישוב לפחות 3 פעילויות כמו סדנאות, קורסים, הרצאות 	לו"ז
בכל אחד מהיישובים:	מדדי הצלחה
<ul style="list-style-type: none"> ❖ איתור לפחות 50 משפחות חדשות ❖ אירוע קהילתי אחד בשנה 	

<ul style="list-style-type: none"> ❖ קיום פעילויות במהלך השנה : סדנאות להורים, קבוצות לאחים, הרצאות במגוון תחומים ❖ חיבור מקבלי החלטות, עמותות מקומיות ופעילים לוועדת ההיגוי ❖ הנעה לפיתוח שירותים בתחומים כמו הפנאי וחינוך בלתי פורמאלי בדגש על שילוב בקהילה ❖ איגום משאבים לצורך פעילות הקהילה, הן מתקציבי הרשות המקומית והן מעסקים והקהל הרחב 	
2. הקמת קהילות ביישובים חדשים	
<ul style="list-style-type: none"> ❖ הקמה קהילות ב- 16 יישובים חדשים ❖ קורס מנהיגות בכל אחד מהיישובים ❖ אירוע השקה בכל אחד מהיישובים ❖ קיום מגוון פעילויות הכוללים סדנאות להורים, קבוצות לאחים, הרצאות במגוון תחומים ❖ הנעה לפיתוח שירותים בתחומים כמו הפנאי וחינוך בלתי פורמאלי בדגש על שילוב בקהילה ❖ נוכחות של הורים בוועדות והפורומים השונים ביישוב 	יעדים
20% משרה לרכז בכל יישוב + 10% משרת ליווי	משאבי כוח אדם נדרשים
30,000 ₪ לשנה לכל יישוב ובנוסף גיוס של הקהילה לטובת הרחבת הפעילות	תקציבי פעולה
<ul style="list-style-type: none"> ❖ הרשות המקומית ❖ ארגונים עמיתים ביישובים ❖ ועדות היגוי בכל אחד מהיישובים הכוללים הורים, ובעלי תפקידים ביישוב 	שיתופי פעולה ובעלי עניין
<ul style="list-style-type: none"> ❖ שנת 2018 תשמש לבניית תשתית ❖ במהלך השנים 2019-2022 יוקמו 4 קהילות חדשות בכל שנה, אחת בכל אזור : צפון, דרום, משולש ומרכז. ❖ בכל שנה יתקיימו 3 מפגשים של ועדות היגוי בכל אחד מהיישובים 	לו"ז
בכל אחד מהיישובים :	מדדי הצלחה

<ul style="list-style-type: none"> ❖ איתור לפחות 20 משפחות בשלב ההקמה, כאשר יתווספו לפחות 10 משפחות חדשות כל שנה ❖ גיוס גרעין של הורים שיהיה מחוייב להובלה ומנהיגות ❖ אירוע השקה בשנה הראשונה, ואירוע קהילתי אחד בארבע השנים שאחרי ❖ חיבור מקבלי החלטות, עמותות מקומיות ופעילים לוועדת ההיגוי ❖ קיום פעילויות במהלך השנה : סדנאות להורים, קבוצות לאחים, הרצאות במגוון תחומים ❖ הנעה לפיתוח שירותים בתחומים כמו הפנאי וחינוך בלתי פורמאלי בדגש על שילוב בקהילה ❖ איגום משאבים לצורך פעילות הקהילה, הן מתקציבי הרשות המקומית והן מעסקים והקהל הרחב 	
3. הקמת רשת ארצית של קהילות	
<ul style="list-style-type: none"> ❖ הקמה רשת ארצית של כל הקהילות מהיישובים השונים ❖ קידום פעילות/פרויקט ארצי שנועד לקדם את תחום המשפחות המיוחדות בחברה הערבית ❖ איגום ידע ולמידה הדדית בין הקהילות השונות 	יעדים
30% לניהול הרשת	משאבי כוח אדם נדרשים
20,000 ₪ לשנה לקיום הרשת	תקציבי פעולה
❖ הקהילות המקומיות ביישובים	שיתופי פעולה ובעלי עניין
<ul style="list-style-type: none"> ❖ שנת 2018 תשמש לבניית תשתית ❖ הרשת תתחיל לפעול בשנת 2019 	לו"ז
<ul style="list-style-type: none"> ❖ גיוס נציגים של לפחות 16 קהילות מקומיות ❖ קיום שני מפגשים בכל שנה החל משנת 2019 ❖ קידום לפחות שני פרויקטים משותפים 	מדדי הצלחה
4. קורס מלווה קהילות – הכשרת הורים להיות מלווי קהילות מקומיות	
❖ פיתוח סילבוס	יעדים

<ul style="list-style-type: none"> ❖ איתור 20 הורים שישתתפו בקורס, מתוך הרשויות בהן יש לנו קהילות. ❖ איתור מכללה ערבית שתהיה שותפה בקיום קורס כזה 	
עלות קורס הכשרת הורים 40,000 ₪	משאבים נדרשים
<ul style="list-style-type: none"> ❖ יצירת שיתוף פעולה עם מכללה ערבית 	שיתופי פעולה ובעלי עניין
<ul style="list-style-type: none"> ❖ הקורס יפתח בשנה השלישית אחרי חיזוק קהילות קיימות והקמת קהילות חדשות 	לו"ז
<ul style="list-style-type: none"> ❖ התמדה של לפחות 80% מהמשתתפים ❖ שילוב של לפחות 50% מהמשתתפים לליווי קהילות ביישובים ❖ הכרה בתפקיד ע"י הרשויות המקומיות 	מדדי הצלחה

2. שינוי מדיניות ומיצוי זכויות

מידע נגיש ואפקטיבי הינו זכות בסיסית בכל חברה. ארגון קשר צמח מתוך צורך לספק מידע להורים ומשפחות אודות הזכויות שלהם ושל ילדיהם וידע אודות כל תחומי החיים הקשורים בגידול ילד עם מוגבלות. הניסיון מלמד כי מידע לבדו אינו מספיק כדי לסייע למשפחות הרבה פעמים נדרש סנגור ותיווך למען מיצוי זכויות והנעה לשינוי מדיניות. אשר על כן, ארגון קשר שם לו כמטרה להנגיש כל מידע רלוונטי ולספק למשפחות את הכלים הנדרשים כדי לקבל את מה שמגיע להם, ולכן מציע מגוון של שירותים לקידום מטרה זו:

מרכז מידע ארצי – ארגון קשר מפעיל מרכז מידע ארצי המעניק למשפחות אפשרות להתייעץ, לקבל מידע מקיף ולהיעזר בצוות המשפטנים של קשר במגוון רחב של נושאים, דוגמת ביטוח לאומי, חינוך, רווחה, בריאות, דיור, פנאי, מעבר לבגרות, תעסוקה, מסגרות ושירותים.

בחברה הערבית הופעלה בשנתיים האחרונות תכנית סוואסייה ("שוויים") בשותפות עם ארגוני רשת מסירה-גיוינט וקרן צעד איתי, אשר במסגרתה הופעלו מרכזי מידע יישוביים בשמונה יישובים. קשר הפעיל שלושה מרכזים בחיפה, ירושלים ולוד וסיפק מידע וייעוץ לכלל המרכזים בתכנית. תכנית זו אף כי הסתיימה בדצמבר 2017, הרחיבה את התובנות שלנו לגבי מודל העבודה המיטבי, בר יישום.

אתר דו שפתי – בסיוע הקרן לפיתוח שירותים של המוסד לביטוח לאומי וקרן צעד אתי, ארגון קשר פעל להקמת אתר דו שפתי האוגר מידע רחב בתחום המוגבלות, כולל מידע אודות זכויות, מסגרות ושירותים, אירועים ותכניות בתחום, טורים אישיים של הורים ועוד. הכל נגיש בשפה העברית והעברית.

ניוזלטר – אנו שומרים על קשר עם הקהילה הווירטואלית שלנו באמצעות ניוזלטר שבוועיים: קשר נט לכלל האוכלוסיה ותוואסולנט לחברה הערבית. הניוזלטר כוללים מידע אודות אירועים, קורסים, תוכניות, זכויות, יוזמות של הורים ועוד. בדרך זו אנו שומרים על קשר ישיר עם קהלי היעד המהווה כוח עצום לחיזוק העזרה ההדדית, ליזמות קהילתית ולחיבורים משמעותיים. כיום רשימת התפוצה שלנו בחברה הערבית עומדת על כ- 5000 איש. רשימת תפוצה זו מהווה מאגר נתונים מקיף אודות המשפחות הערביות, אותו טייבנו בסיוע קרן ביידר.

הנעה וחיבור לפרומים ויזמות למען שינוי מדיניות – אנו עובדים בשותפות עם המשפחות, ארגוני החברה האזרחית ומשרדי ממשלה במסגרות השונות למען קידום שינוי מדיניות בתחום המוגבלות והמשפחות. למשל, השתתפות בוועדות והדיונים הרלוונטיים בכנסת, הפורום ליישום האמנה הבין לאומית לזכויותיהם של אנשים עם מוגבלות. במסגרת המהלך לבניית התכנית האסטרטגית הוקם פורום רחב ייעודי לקידום המשפחות המיוחדות בחברה הערבית, והוא כולל משפחות ואנשים עם מוגבלות, משרדי ממשלה, עמותות וארגונים פעילים בתחום.

המטרה:

קידום מדיניות שוויונית וצמצום פערים בתחום המוגבלות.

קהלי יעד:

- משפחות
- הרשויות המקומיות
- משרדי ממשלה

הישגים צפויים:

- ❖ העלאת סוגיית אנשים עם מוגבלות ומשפחותיהם בחברה הערבית לסדר היום של מקבלי החלטות ברשויות המקומיות ומשרדי הממשלה.
- ❖ מיצוי זכויות ושינוי מדיניות למען שוויוניות וצדק חברתי בתחום המוגבלות בחברה הערבית.
- ❖ יצירת שיתופי פעולה בין הגורמים הרלוונטיים למען קידום שינוי מדיניות בתחום המוגבלות בחברה הערבית.
- ❖ יישום החלטות ממשלה למען צמצום פערים בין אנשים עם מוגבלות ומשפחותיהם בחברה הערבית לבין שאר האוכלוסייה.
- ❖ חיזוק הרשויות המקומיות הערביות והעבודה שלהם בתחום המוגבלות תוך שותפות עם ראשי הרשויות וצוותים בכירים ברשויות המקומיות.

מודל עבודה ארגוני:

- 100% משרת מנהל/ת תחום שינוי מדיניות ומיצוי זכויות, האחראי על ניהול מרכז מידע ומיצוי זכויות ארצי, ייעוץ משפטי, עבודת לובינג וסנגור וקידום שינוי מדיניות.
- 100% משרת מנהל/ת תוכן וניו מדיה, האחראי על הכנת והפצת תוכן נגיש שפתית ותרבותית.
- 50% משרת ניהול אדמיניסטרטיבי של מרכז המידע ומיצוי זכויות.

משימות:

1. מרכז מידע ומיצוי זכויות ארצי	
<ul style="list-style-type: none"> ❖ מענה ל- 500 פניות כל שנה, סך הכל 2500 פניות במשך חמש שנים ❖ מתן ייעוץ משפטי לכ- 50 פניות בשנה ❖ איתור והכשרה של מתנדבים לאיוש מרכז המידע, כך שבכל עת יהיו בין 10-15 מתנדבים למתן מענה טלפוני ❖ העברת 40 הרצאות זכויות בכל שנה במסגרות השונות ביישובים השונים, סך הכל 200 הרצאות במשך חמש שנים. ❖ הורה להורה טלפוני – איתור והכשרה של 10 הורים המעוניינים לתת ליווי טלפוני להורים בתחילת הדרך ❖ ייזום הרצאות ומפגשי מידע וזכויות באזורים השונים להעביר מלמטה עם הפרמטרים הכמותיים 	יעדים
50% משרה ניהול וייעוץ משפטי + 50% משרה ניהול אדמיניסטרטיבי	משאבי כוח אדם נדרשים
10,000 ₪ עלות תחזוקה והעשרה למתנדבים 800 ₪ עלות להרצאת מידע	תקציבי פעולה
<ul style="list-style-type: none"> ❖ משרדי ממשלה ❖ רשויות מקומיות ❖ ארגונים לזכויות אדם ❖ ארגונים בתחום המוגבלויות ❖ קליניקות משפטיות במרכזים אקדמיים 	שיתופי פעולה ובעלי עניין
המרכז יפעל באופן שוטף	לו"ז
<ul style="list-style-type: none"> ❖ מענה איכותי ומשמעותי ל- 500 פניות בכל שנה ❖ איוש מרכז המידע על ידי לפחות 10 מתנדבים, בנוסף ל- 10 הורים למתן מענה הורה להורה ❖ הורים יביעו שביעות רצון מהמענה, וישתפו הורים אחרים ❖ אנשי מקצוע יראו במרכז, גוף מקצועי מומחה שהם יכולים להיעזר בו ולהיות סוכני שינוי ❖ 40 הרצאות זכויות, סך הכל 200 הרצאות במשך חמש שנים. 	מדדי הצלחה

❖ מעבר מסוגיות פרטניות לסוגיות ציבוריות	
2. לובינג וסנגור מול משרדי הממשלה והרשתות המקומיות הערביות	
❖ הכשרת הורים בשני מחזורים להיות פעילים בוועדות הכנסת והפורומים הרלוונטיים ❖ במסגרת בניית הקהילות המקומיות, הכשרת והדרכת הורים להיות פעילים מול הרשויות המקומיות לקידום שירותים ומענים למענם ולמען ילדיהם ❖ המשך פעילות הפורום הרחב בשותפות עם משפחות, משרדי ממשלה, עמותות וארגונים ואנשי מקצוע בתחום המוגבלות, בתדירות של פעמיים בשנה לפחות ❖ קידום קמפיין ארצי בחמש סוגיות מרכזיות בתחום המשפחות	יעדים
50% משרה ארצית	משאבי כוח אדם נדרשים
15,000 ₪ לקורס הכשרת הורים (סך הכל שני קורסים) 10,000 ₪ לשנה ליעוץ לובינג, בתקופה שבין השנים 2019-2023 5,000 ₪ לשנה לכתובת ניירות עמדה והפצתן, בתקופה שבין השנים 2019-2023 5,000 ₪ לשנה למפגשי פורום רחב (4 מפגשים בשנה), בתקופה שבין השנים 2018-2023	תקציבי פעולה
❖ הקהילות המקומיות ביישובים ❖ ארגונים ועמותות פעילים בתחום המוגבלות בכלל ותחום שינוי מדיניות בפרט ❖ משרדי ממשלה ❖ רשויות מקומיות	שיתופי פעולה ובעלי עניין
❖ שנת 2018 : איתור הורים ומשפחות והכשרתם להיות פעילים בפורומים והוועדות הרלוונטיות (מחזור ראשון) ❖ שנים 2019-2023 : קידום פעילות אקטיבית של נציגי ההורים והפעילים לשם הובלת שינוי מדיניות בתחומים הרלוונטיים ❖ שנים 2018-2023 : קיום מפגשי הפורום הרחב, 4 מפגשים בכל שנה.	לו"ז

<ul style="list-style-type: none"> ❖ שנת 2018 : איתור הורים ומשפחות והכשרתם להיות פעילים בפורומים והוועדות הרלוונטיות (מחזור שני) 	
<ul style="list-style-type: none"> ❖ השתתפות פעילה של הורים בוועדות והפורומים, לפחות ב- 5 מסגרות כאלה ❖ התקיימות שני מפגשים לפחות של הפורום הרחב ❖ קידום קמפיין ארצי בשנה לשם קידום סוגיה מרכזית בתחום המשפחות 	מדדי הצלחה
3. ניהול תוכן וניו מדיה - הכנת והפצת מידע נגיש שפתית ותרבותית	
<p>לצורך קידום שלושת תחומי הפעולה יש לעבוד על איסוף מידע והפצתו, הרחבת המעגלים אליהם אנחנו מגיעים, והתאמת אמצעי התקשורת לקהלי היעד השונים, כולל שימוש בניו מדיה אשר מזוהה כיותר נגישה למשפחות בחברה הערבית.</p> <ul style="list-style-type: none"> ❖ גיוס מידע ממקורות שונים ומגוונים : משרדי ממשלה, ארגונים, הורים ואנשים עם מוגבלות, מוסדות אקדמיים ❖ כתיבה של המידע בצורה מוארת ונגישה שפתית ותרבותית. ❖ העלאת המידע לאתר קשר בערבית ועדכון שוטף שלו ❖ ניהול של דף הפייסבוק של קשר בערבית והעלאת תכנים באופן שוטף ❖ הכנת ניוזלטר שבועי והפצתו לרשימת התפוצה של החברה הערבית ❖ במסגרת קורסי מנהיגות וליווי הקהילות המקומיות, יוכשרו ההורים להיות סוכני מידע ביישובים שלהם, כך שיהיו כאלה ב- 26 יישובים ❖ הקמת קבוצת פייסבוק בה שותפים מומחים בתחומים השונים שיכולים לתת מענה בזמן אמת לפניות והתלבטויות של הורים ❖ הגדלת רשימת התפוצה של המשפחות, אנשי מקצוע וארגונים ב- 20% כל שנה 	יעדים
100% משרה	משאבי כוח אדם נדרשים
15,000 ₪ לשנה להפקת והדפסת חומרים, בתקופה שבין 2018-2023	תקציבי פעולה

<p>12,000 ₪ לשנה לניהול קמפיינים וקידום פרסום בפייסבוק, בתקופה שבין 2018-2023</p> <p>10,000 ₪ לשנה, להפקת סרטונים, בתקופה שבין 2018-2023</p>	
<p>לצורך עדכון המידע והפצתו אנו נפעל בשותפות עם:</p> <ul style="list-style-type: none"> ❖ משרדי ממשלה ורשויות מקומיות ❖ הקהילות המקומיות ❖ עמותות וארגונים בתחום ❖ מוסדות אקדמיית 	<p>שיתופי פעולה ובעלי עניין</p>
<p>עדכון המידע והפצתו יתבצע לאורך כל התכנית</p>	<p>לו"ז</p>
<ul style="list-style-type: none"> ❖ העלאת 20 פריטים חדשים לאתר בערבית כל חודש (כולל מידע אודות זכויות, סיפורי הורים, מסגרות ושירותים, סדנאות, כנסים וימי עיון) ❖ הפצת ניוזלטר שבועי 40 ניוזלטרים בשנה ❖ בשנה הראשונה הגעה ל- 500 חברים בקבוצת הפייסבוק, כאשר כל שנה מצטרפים לפחות עוד 100 חברים. ❖ הגדלת רשימת התפוצה שלנו ב- 20% בכל שנה 	<p>מדדי הצלחה</p>
<p>4. הכנס השנתי לקידום המשפחות המיוחדות בחברה הערבית</p>	
<ul style="list-style-type: none"> ❖ העלאת סוגיות מרכזיות בתחום המשפחות המיוחדות בחברה הערבית לסדר היום הציבורי והתקשורתי ❖ יצירת חיבורים ולקיחת אחריות של גורמים רלוונטיים כלפי נושא המשפחות, כולל משרדי ממשלה ורשויות מקומיות 	<p>יעדים</p>
<p>60,000 ₪ עלות כנס לכל שנה</p>	<p>משאבי פעולה</p>
<ul style="list-style-type: none"> ❖ הקהילות המקומיות ביישובים ❖ משרדי ממשלה ❖ רשויות מקומיות ❖ ארגונים ועמותות פעילים בתחום המוגבלות בכלל ותחום שינוי מדיניות בפרט 	<p>שיתופי פעולה ובעלי עניין</p>
<p>❖ כנס בכל שנה</p>	<p>לו"ז</p>
<p>❖ השתתפות של לפחות 400 איש</p>	<p>מדדי הצלחה</p>

<p>❖ השתתפות של הורים/אנשי מקצוע מלפחות 20 יישובים ערביים</p> <p>❖ חשיפה תקשורתית- לפחות 6 אייטמים בתקשורת</p> <p>❖ הערכת המשתתפים לכנס : לפחות 80% מדווחים על שביעות רצון גבוהה/גבוהה מאוד מהכנס ; לפחות 80% חושבים שהכנס חידש להם/סיפק ידע חיוני</p>	
--	--

3. פיתוח הכשרה ומחקר

המשפחה היא הגורם המרכזי והמוביל בגידול ילד עם מוגבלות. אנו מאמינים כי הכוח, היכולת והכלים נמצאים בידי המשפחה, אשר מלווה ומסייעת לאדם עם המוגבלות להשתלב בחברה. נקודת מוצא זו מעבירה את מרכז הכוח להורים ולמשפחה, מחזקת אותם ומאפשרת לרקום דיאלוג פורה מול אנשי מקצוע העוסקים בתחום.

מרכז פיתוח והכשרה של קשר פועל על בסיס תפיסה זו לפיתוח קורסים וסדנאות לכלל המשפחה ולאנשי המקצוע אשר עונים על הצרכים השונים של קהלי היעד. למשל, קורס פיתוח מנהיגות הורים, קורס הורה להורה, קורסים בנושא שילוב והכלה, קורסים לאחים ואחיות ועוד.

פיתוח קורסים והכשרות אפקטיביות ומותאמות לצרכים דורש הסתמכות על מחקרים בתחומים הרלוונטיים. אנו עדים למחסור גדול במחקר עדכני בתחום המוגבלות בחברה הערבית. אשר על כן, לצד המשך פיתוח קורסים והכשרות המותאמות לחברה הערבית המתבססות על מחקרים אוניברסאליים והניסיון שלנו מהשטח, יש צורך בעבודה מקבילה על הנעה לפיתוח מחקרים בתחום המוגבלות בחברה הערבית לצורך איסוף נתונים עדכניים, בחינת הצרכים הקיימים ויצירת תשתית מדעית לעשייה בשטח.

המיפוי שנעשה על ידי ארגון קשר מעלה כי אלה הם התחומים המרכזיים ביותר הדורשים פיתוח וקודים בחברה הערבית: הכשרות להורים בתחילת הדרך ורגע הלידה/האבחון; הכשרת הורים לליווי הורים אחרים; הכשרות בתחום השותפות בין הורים ואנשי מקצוע, הכשרות להורים ואנשי מקצוע בתחום השילוב וההכלה.

המטרה:

פיתוח וקידום הכשרות, קורסים, סדנאות, ימי עיון מותאמים למשפחות מיוחדות ולאנשי מקצוע בתחום בחברה הערבית והנעה לפיתוח מחקרים בתחום המוגבלות בחברה הערבית.

קהלי יעד:

- משפחות
- אנשי מקצוע בתחומים הרלוונטיים: חינוך, עבודה סוציאלית, רפואה, תחומים ברא רפואיים ומשפטיים.
- סטודנטים בתחומים הרלוונטיים: חינוך, עבודה סוציאלית, רפואה, תחומים ברא רפואיים ומשפטיים.
- מכוני מחקר וחוקרים בתחום.

הישגים רצויים:

- ❖ פיתוח קורסים, סדנאות והכשרות, ימי עיון מותאמות להורים, בני משפחה ולאנשי מקצוע
- ❖ פיתוח מודלים ייחודים ומותאמים ללמידה משותפת של הורים ואנשי מקצוע, להסרת חסמים ולקידום שיח פתוח ושוויוני
- ❖ קידום מחקרים בתחום המוגבלות בחברה הערבית וקבלת נתונים עדכניים לגבי מצב אנשים עם מוגבלות ומשפחותיהם בחברה הערבית

מודל עבודה ארגוני:

- 100% משרת מנהל/ת תחום פיתוח הכשרה ומחקר, האחראי על פיתוח קורסים והכשרות, ליווי פיתוח ויישום סדנאות והדרכות בתחילת הדרך (שלב הלידה/האבחון), הנעה ופיתוח מחקרים בתחום המשפחות המיוחדות בחברה הערבית.
- 20% משרה אזורית לריכוז סדנאות והדרכות בתחילת הדרך באזורים: צפון, מרכז, ירושלים ודרום.

משימות:

1. פיתוח קורסים והכשרות להורים ואנשי מקצוע	
<ul style="list-style-type: none"> ❖ איגום כל הקורסים וההכשרות שקשר מקיימים תוך התאמתם לחברה הערבית ❖ פיתוח קורסים והכשרות המותאמים לצרכים בחברה הערבית ❖ בניית תשתית מתאימה לכך (גיוס מרצים ומנחים בתחומים הרלוונטיים, הכשרה של מנחים, הכרת הקורסים ע"י גורמים אקדמיים) 	יעדים
50% משרה לריכוז תחום הכשרה בחברה הערבית + מנחים ומרצים	משאבי כוח אדם נדרשים
<ul style="list-style-type: none"> ❖ קהילות מקומיות ❖ רשויות מקומיות ❖ אוניברסיטאות ומכללות 	שיתופי פעולה ובעלי עניין
לאורך כל התכנית	לו"ז
<ul style="list-style-type: none"> ❖ איתור 15 מנחים ומרצים מהחברה הערבית המומחים בתחום המוגבלות ❖ בכל שנה יתקיים לפחות קורס/הכשרה בכל אזור (צפון, מרכז, ירושלים, דרום) 	מדדי הצלחה
2. פיתוח סדנאות הדרכה להורים בתחומים הרלוונטיים לשלב הלידה/האבחון	
<ul style="list-style-type: none"> ❖ ליווי פרטני להורים בשלב הלידה והאבחון ❖ מתן ליווי פרטני להורים בתחנות הראשונות אליהם הם מגיעים ❖ פיתוח וקיום הכשרות וסדנאות להורים בתחילת הדרך 	יעדים
20% לריכוז ובניית מערך בכל אזור (צפון, מרכז, דרום וירושלים) 20% ליווי של מנהלת התחום	משאבי כוח אדם נדרשים
20,000 ₪ לשנה לפעילויות כל אזור, בתקופה שבין 2018-2023	תקציבי פעולה
<ul style="list-style-type: none"> ❖ משרד הבריאות ❖ קופות חולים ❖ מרכזים להתפתחות הילד ❖ טיפות חלב ❖ מחלקות רווחה 	שיתופי פעולה ובעלי עניין

<ul style="list-style-type: none"> ❖ שנת 2018 תשמש לבניית תשתית הכוללת יצירת שיתופי פעולה עם המסגרות הראשונות אליהם מגיעים ההורים כפי שפורט ברשימת השותפים והכשרת הורים למתן ליווי (כפי שיפורט בהמשך). ❖ במהלך השנים 2019-2023 מתן ליווי פרטני והעברת סדנאות והכשרות בתחום 	<p>לו"ז</p>
<ul style="list-style-type: none"> ❖ יצירת שיתופי פעולה עם 40 מסגרות שהורים פונים אליהם בתחילת הדרך ❖ מתן ליווי פרטני ל- 400 משפחות, 100 משפחות כל שנה החל משנת 2019 ❖ קיום 40 סדנה/הכשרה בתחום תחילת הדרך, 10 בכל שנה החל משנת 2019 	<p>מדדי הצלחה</p>
<p>3. הורה להורה</p>	
<ul style="list-style-type: none"> ❖ העברת קורס הורה להורה ל-5 קבוצות הורים חדשות ❖ לפחות קבוצה אחת לאבות 	<p>יעדים</p>
<p>30,000 ₪ עלות קורס אחד</p>	<p>משאבים נדרשים</p>
<ul style="list-style-type: none"> ❖ הקהילות המקומיות ביישובים 	<p>שיתופי פעולה ובעלי עניין</p>
<ul style="list-style-type: none"> ❖ קורס אחד כל שנה באזור אחר 	<p>לו"ז</p>
<ul style="list-style-type: none"> ❖ קיום 5 קורסים ❖ השתתפות של 12 הורים לפחות בכל אחד מהקורסים 	<p>מדדי הצלחה</p>
<p>4. קורס הכשרה למנחי קבוצות הורים</p>	
<ul style="list-style-type: none"> ❖ פיתוח סילבוס ❖ העברת 2 קורסים ❖ איתור 15 הורים שישתתפו בקורס ❖ איתור מכללה ערבית שתהיה שותפה בקיום קורס כזה 	<p>יעדים</p>
<p>80,000 ₪ עלות קורס הנחיית הורים</p>	<p>משאבים נדרשים</p>
<ul style="list-style-type: none"> ❖ יצירת שיתוף פעולה עם מכללה ערבית 	<p>שיתופי פעולה ובעלי עניין</p>
<ul style="list-style-type: none"> ❖ הקורס יועבר כל שנה באזור אחד 	<p>לו"ז</p>
<ul style="list-style-type: none"> ❖ התמדה של לפחות 80% מהמשתתפים 	<p>מדדי הצלחה</p>

<ul style="list-style-type: none"> ❖ שילוב של לפחות 50% מהמשתתפים להנחיית קורסי הורה להורה ביישובים ❖ הכרה בתפקיד ע"י הרשויות המקומיות ❖ לפחות 30% מהמשתתפים הם אבות ❖ 10 קבוצות הורים יונחו במסגרת הפרקטיקום 	
5. פרויקט שותפות בין הורים ואנשי מקצוע במסגרות חינוך למען קידום השילוב	
<ul style="list-style-type: none"> ❖ איתור מרצים ומנחים מומחים בתחום ❖ העברת ההכשרה ב-10 מסגרת חינוך – קורס אחד לאנשי מקצוע במימון כהשתלמות בית ספרית + קורס להורים 	יעדים
עלות קורס ההכשרה להורים 30,000 ₪	משאבים נדרשים
5,000 ₪ עלות פרויקט קהילתי בכל מסגרת חינוך	תקציב פעולה
<ul style="list-style-type: none"> ❖ הרשות המקומית ומחלקות החינוך ביישוב ❖ משרד החינוך ❖ מרכזי הפסגיה 	שיתופי פעולה ובעלי עניין
❖ כל שנה יתקיימו שתי הכשרות במסגרות חינוך שונות	לו"ז
<ul style="list-style-type: none"> ❖ השתתפות של 50% מהצוות החינוכי במסגרת החינוכית ❖ השתתפות של 20 הורים של הילדים במסגרת החינוכית 	מדדי הצלחה
6. הנעה לפיתוח מחקרים עדכניים בתחום המוגבלות בחברה הערבית והפצת ידע מחקרי	
<ul style="list-style-type: none"> ❖ איתור וגיוס מכוני מחקר וחוקרים למען קידום מחקר בתחום המוגבלות והמשפחות בחברה הערבית ❖ עריכת מחקרים עדכניים בתחומי רווחה, חינוך, בריאות, השכלה גבוהה, תעסוקה, פנאי, משפחות, תפיסות ועמדות, מדיניות. ❖ הפצת ידע מחקרי עדכני למשפחות, מקבלי החלטות ואנשי מקצוע בתחום 	יעדים
30% לריכוז תחום המחקר	משאבי כוח אדם נדרשים
25,000 ₪ לעריכת סקר שנתי בתחום המשפחות	תקציבי פעולה
<ul style="list-style-type: none"> ❖ יצירת שיתוף פעולה עם מכוני מחקר וחוקרים ❖ הנעה של משרדי הממשלה למען קידום מחקר בתחום 	שיתופי פעולה ובעלי עניין
❖ לאורך כל התכנית	לו"ז

4. המבנה הארגוני של קשר לעבודה בחברה ערבית

המבנה הארגוני המוצע לצורך יישום התכנית האסטרטגית מבוסס על ההנחה כי לצד הראייה הרוחבית נדרשת ראיית מקומית ברמת האזור וזאת על מנת לתת מענים אפקטיביים ומותאמים, וכמו כן הוא בהלימה למבנה הארגוני של קשר כדי לאפשר שיח פנים ארגוני בונה, מלמד ומעצים.

יוגדר תפקיד מנהל/ת החברה הערבית שתהיה אחראית על הליווי המקצועי של צוות החברה הערבית ופיתוח הצוות מבחינת ידע וכלים, ופיתוח וקידום תחום העבודה בחברה הערבית, בזיקה לניהול של הארגון.

כפי שפורט בפרק הקודם, בהתאם לתחומי הליבה שהוגדרו, יוגדרו מנהלי תחומים שיתמחו בתחום שבאחריותם:

❖ תחום בונים קהילה

❖ תחום מיצוי זכויות ושינוי מדיניות

❖ תחום פיתוח הכשרה ומחקר

שלושת התחומים יעבדו בשותפות עם יחידות הרוחב של ארגון קשר תוך כדי למידה והזנה הדדיות: יחידת המידע למיצוי זכויות, יחידת פיתוח והכשרה, יחידת תוכן ודיגיטל, יחידת קשרי עמיתים ושותפים. כל המערך הזה יקבל גיבוי לוגיסטי ואדמיניסטרטיבי.

כדי לאפשר את ההתמחות האזורית ובתנאי שתהיה מסה קריטית של פעילות באזור מסויים יוגדרו ארבעה תפקידים לפי המיקום של סניפי קשר והפריסה האזורית ולפי:

❖ מנהל/ת חברה ערבית בצפון

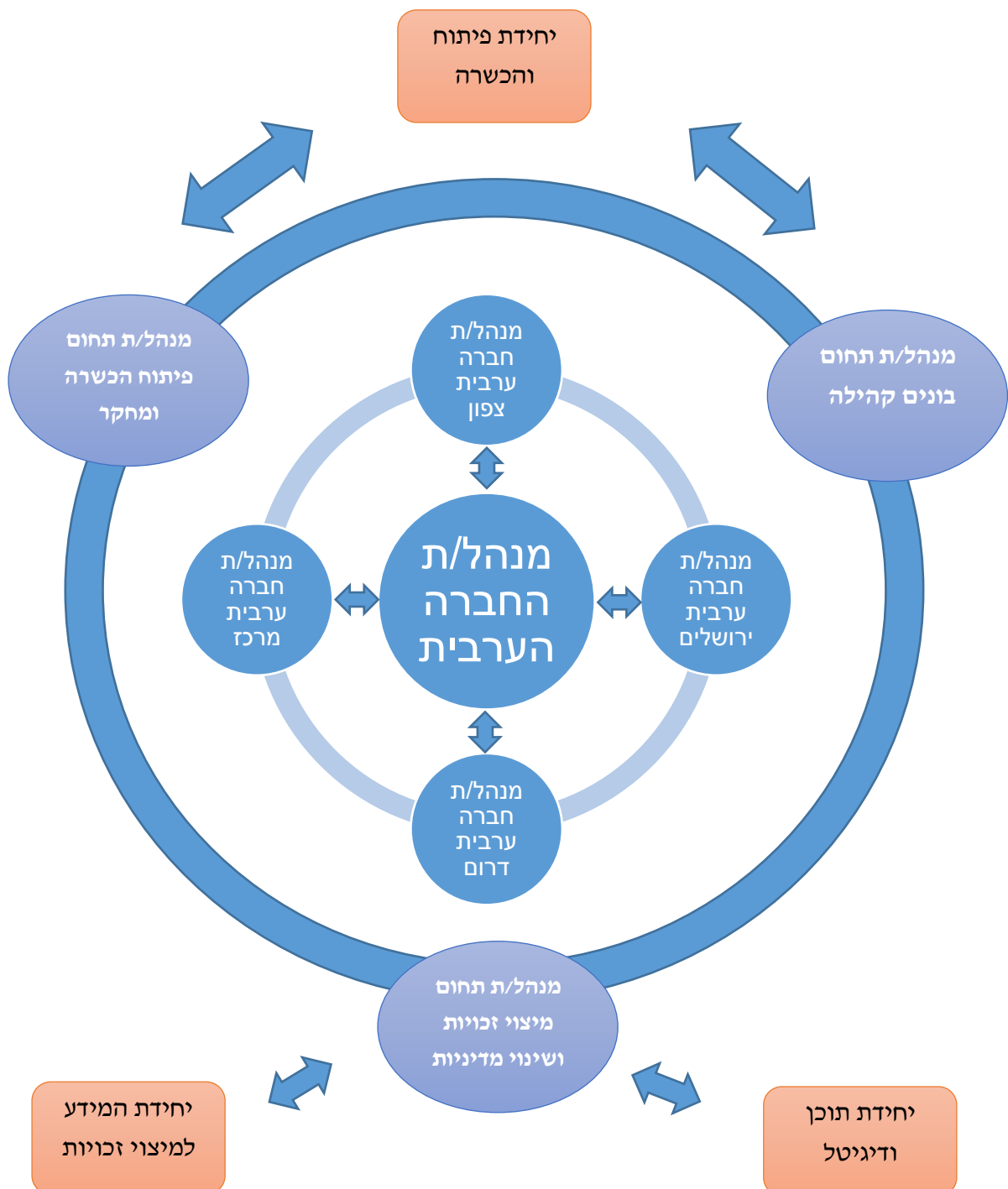
❖ מנהל/ת חברה ערבית במרכז

❖ מנהל/ת חברה ערבית בירושלים והסביבה

❖ מנהל/ת חברה ערבית בדרום

עבודת המנהלים המקומיים תתמקד בבניית קהילות חדשות וליווי קהילות קיימות, יצירת שותפויות עם הרשויות המקומיות וארגוני החברה האזרחית, קידום מענים לצרכים המקומיים, הנגשה של קורסים והכשרות ליישובים השונים.

תוקם קבוצת עבודה ארגונית, אשר מטרתה מעקב אחרי יישום התכנית האסטרטגית, הערכה, והתאמתה לצרכים העולים מהשטח.

---

5. קיימות Sustainability

לצורך הבטחת שינוי בר קיימא והמשכיות בתחום המשפחות המיוחדות בחברה הערבית, ארגון קשר יפעל בשמונה מישורים מרכזיים:

המשאב הארגוני –

התכנית האסטרטגית לעבודה בחברה ערבית הינה חלק אינטגרלי של העבודה הארגונית של קשר. קרי, היחידות והפונקציות השונות של הארגון יעבדו בשותפות למען קידום התכנית האסטרטגית תוך כדי למידה והזנה הדדיות. תוגדר תקופת הזנקה שתהווה תקופת מעבר ובמהלכה גם יגובשו נורמות ושגרות עבודה חדשות.

ישנה תשתית משמעותית לכל אחד מתחומי הפעולה שבחרנו, הכוללת ניסיון וכוח אדם. הכוונה היא להרחיב את כל את תחומי הפעולה ע"י מציאת השותפים המתאימים.

הבטחת משאבים –

כבר בשלב זה ארגון קשר פועל באופן שוטף לעניין תורמים ולגייס משאבים לצורך הגדלת המשאבים המיועדים ליישום התכנית האסטרטגית בחברה הערבית. לארגון יש איתנות פיננסית, ובמהלך יישום התכנית אנחנו נמשיך לחפש את הכספים הייעודיים לחברה הערבית בתוך המשרדי הממשלה. בנוסף, כן ניזום מהלכים לגיוס משאבים ונחפש מקורות ייחודיים הקיימים בתוך החברה.

המשפחות- מובילות, שותפות, צרכניות

התכנית האסטרטגית מכוונת בראש ובראשונה למשפחות לילדים עם מוגבלות. אנחנו נעבוד עם ולמען המשפחות והקהילות המקומיות ביישובים. לצורך איתור וגיוס המשפחות אנחנו נעבוד בשותפות עם הרשויות המקומיות ועמותות הפעילות ביישובים.

אנחנו נרחיב את הפעילות שלנו על ידי הענקת כלים למשפחות לקידום תחום המשפחות, כולל מתן ידע ומידע, כלים לעבודה עם ומול הרשויות המקומיות וכלים לשימוש בפלטפורמות השונות כמו המדיה חברתית.

עבודה עם ומול הממסד –

המשפחות המיוחדות בחברה הערבית חוות הדרה כפולה, בהיותן מיוחדות ובהיותן ערביות. בכוחו של הממסד לעצב מציאות חברתית וכלכלית הבטיחה שינויים לאורך זמן. ארגון קשר יפעל ביחד

ומול משרדי הממשלה והרשויות המקומיות, כדי לשים את הנושא על סדר יומם של מקבלי החלטות ודרג מבצע במשרדי הממשלה וברשות, וכדי להבטיח מיצוי זכויות, ניצול משאבים, והרחבת שירותים למשפחות ואנשים עם מוגבלות לצורך קידום תחום המשפחות המיוחדות. במקביל, ארגון קשר יקדם פעולת שדלנות מולם וזאת במטרה לקדם שינוי מדיניות המכירה בצרכים של המשפחות המיוחדות וילדיהן בחברה הערבית ומפתחת כל הזמן מענים מותאמים לכך.

שותפויות –

התכנית האסטרטגית תתבצע תוך שותפות עם ההורים והמשפחות, הקהילות המקומיות, משרדי הממשלה, ארגוני המגזר השלישי, מכללות ואוניברסיטאות, אקדמיים, אנשי מקצוע ומובילי דעה. הזיקה והמשקל של כל אחד מהשותפים משתנה בהתאם לפרויקט ולצרכיו. אנחנו נפעל לבניית רשת פעולה יחד עם העמותות והארגונים, המשפחות ואנשי המקצוע, אשר תבטיח את המשכיות התכנית.

שיווק והפצת מידע –

ארגון קשר ער לחשיבות של שיווק התכנית והפצת מידע לצורך הבטחת עבודה אפקטיבית. לשם כך, התכנית האסטרטגית כוללת הפצה של מידע ושיווק של התכנית בקרב קהלי היעד שלה: המשפחות, אנשי מקצוע, שותפים, מקבלי החלטות והציבור הרחב. בנוסף לכך, המשפחות כאמור נפעל לספק כלים לשימוש במדיה חברתית למשפחות כך שיהיו שותפים בהפצת המידע.

הערכה –

במטרה לבחון את יעילות ואפקטיביות תהליך יישום התכנית האסטרטגית, תתבצע הערכת ביצוע פעם בשנה, כאשר נוסף לאיתור האתגרים, נידרש לאפשרויות ההתמודדות עמם. ההערכה נועדה למדוד תפוקות ותוצאות מול התשומות שהושקעו בו ולאור מטרות התכנית ויעידה.

ההערכה תתבצע בשלוש רמות: אישית, צוותית וכלל ארגונית, ותתמקד בשלושה היבטים: תוצאות, תהליכים ויחסים. הערכה זו תכלול הערכה כללית של התהליך והערכות ספציפיות של הפרויקטים אשר יפותחו במסגרת התכנית האסטרטגית, תוך כדי איסוף משוב שוטף מהמשפחות והקהילות והאנשים המעורבים ביישום.

גמישות וניהול סיכונים –

התכנית האסטרטגית נבנתה במסגרת מהלך ארוך אשר נועד להבין לעומק את המצב הקיים, כולל הצרכים והזדמנויות הפעולה. זאת במטרה לבנות תכנית המותאמת לשטח ולקהלי היעד. גם ביצוע התכנית יתקדם עם אצבע על הדופק, תוך מתן מענה לקולות העולים מהשטח, זיהוי מגמות ומציאות משתנה והתאמת המטרות, היעדים, המשאבים ודרכי הפעולה לשינויים החלים.